

**ДОНИШКАДАИ ТЕХНОЛОГИЯ ВА МЕНЕҶМЕНТИ
ИННОВАТСИОНӢ ДАР ШАҲРИ КӢЛОБ**

Бо ҳуқуқи дастнавис

ТДУ-338.467:338.242(575.3)

ШАРИФОВА ДИЛОРОМ МУСТАФОҚУЛОВНА

**ТАКМИЛИ НИЗОМИ ТАНЗИМИ ДАВЛАТИИ ХИЗМАТРАСОНИИ
МАИШӢ БА АҲОЛӢ
(дар мисоли вилояти Хатлон)**

АВТОРЕФЕРАТИ

диссертатсия барои дарёфти дараҷаи илмии номзади илмҳои иқтисодӣ аз рӯи ихтисоси 08.00.05 – Иқтисодиёти соҳаи хизматрасонӣ (08.00.05.01 – Савдо, хизматрасонии тиҷоратӣ ва маишӣ)

Кӯлоб – 2023

Кор дар кафедраи иқтисодиёти Донишкадаи технология ва менеҷменти инноватсионӣ дар шаҳри Кӯлоб иҷро карда шудааст.

Роҳбари илмӣ: **Раҷабов Раҷаб Кӯчакович**, доктори илмҳои иқтисодӣ, профессори Донишгоҳи давлатии тиҷорати Тоҷикистон

Муқарризони расмӣ: **Ҷумъаев Баховиддин Махмадназарович**, д.и.и., дотсент, мудири кафедраи муносибатҳои байналмилалӣ Донишгоҳи байналмилалӣ сайёҳӣ ва соҳибкорӣ Тоҷикистон

Аҳмадов Раҳимҷон Раҷабович, н.и.и., дотсенти кафедраи идоракунии давлатӣ ва маҳаллии Донишгоҳи миллии Тоҷикистон

Муассисаи пешбар: Донишгоҳи давлатии молия ва иқтисоди Тоҷикистон

Ҷимояи диссертатсия рӯзи 13 январи соли 2023, соати 15⁰⁰ дар маҷлиси шурои диссертатсионӣ 6D.КOA-012 назди Донишгоҳи давлатии тиҷорати Тоҷикистон (Ҷумҳурии Тоҷикистон, 734061, ш. Душанбе, кӯчаи Деҳотӣ, ½) баргузор мегардад.

Бо диссертатсия ва автореферат дар китобхонаи илмии Донишгоҳи давлатии тиҷорати Тоҷикистон ва тавассути сомонаи www.ddtt.tj шинос шудан мумкин аст.

Автореферат “_____” _____ соли 2023 тавзеъ шудааст.

Котиби илмии шурои диссертатсионӣ,
доктори илмҳои иқтисодӣ, дотсент

Толибов Қ.Қ.

МУҚАДДИМА

Мубрамай ва зарурияти баргузори таҳқиқот. Солҳои охир туфайли рушди иқтисодиёти инноватсионӣ ва рақамӣ, амали сохтани механизми ташкилию иқтисодӣ ва танзими низоми идоракунии соҳаҳою корхонаҳо ва пешниҳоду амалисозии хизматрасониҳо, аз ҷумла хизматрасониҳои маишӣ ба аҳоли тағйироти назарраси иқтисодӣ мушоҳида мешаванд. Баланд шудани нақш ва аҳамияти хизматрасонии маишӣ ба аҳоли истифода бурдани фишангҳои ҳозиразамон ва пешбурди амалиётҳои ҷавобгӯ ба талаботи иштирокчиёни бозор, такмили механизми танзими давлатӣ, коркарди стратегияи рушди ва ворид намудани дигаргуниҳоро дар ин раванд тақозо менамояд.

Таҷрибаи ҷаҳонӣ нишон медиҳад, ки рушди иқтисодиёти соҳаи хизматрасонии ҳар як мамлакат аз истифодаи механизми ҳамоҳангшуда байни истеҳсолкунандагон ва аҳоли вобаста буда дар шароити нави иқтисодию иҷтимоӣ яке аз масоили мубрами рушди бозор ба ҳисоб рафта, танҳо дар асоси аз ҷиҳати илмӣ асоснок намудани механизми танзими давлатии хизматрасонии маишӣ ба аҳоли ба роҳ монда мешавад.

Ба рушди соҳаи хизматрасонӣ ва хизматрасонии маишӣ ба аҳоли омилҳои гуногуни демографӣ, иқтисодӣ, иҷтимоӣ, ҷуғрофӣ, техникӣ, технологӣ ва омили вақт таъсир мерасонанд. Ин омилҳо хело муҳим шуморида шуда, ба динамикаи маҷмӯи маҳсулоти дохилӣ ва минтақавӣ, тағйирёбии қонё гардонидани талабот ба мол ва хизматрасонӣ, вазъи шуғл, сатҳи даромади сокинон, бучети давлатӣ, рушди минтақаҳо ва муносибатҳои байналмилалӣ таъсири назаррас мерасонад.

Дар ин шароит дарёфти сарчашмаҳои устувори маблағгузорӣ барои рушди соҳаҳои иқтисодиёти миллӣ ва соҳаи хизматрасонӣ бо мақсади таъмини рушди устувор ба яке аз масъалаҳои муҳим табдил ёфтааст. Аз ин лиҳоз бо назардошти маҳдудияти имконияти молиявии давлат зарурати ҳалли мушкилоти зикршударо дар асоси таъмини сармоягузорӣ ва раванасозии иқтисодҳои бахши хусусӣ дар асоси беҳтарсозии муносибатҳои байниҳамдигарии давлат ва ин бахш ба ҷойи аввал баромадааст. Вобаста ба ин истеҳсол ва расонидани хизмат дар асоси истифодаи фишангҳо ва коркарди самтҳои такмили низоми танзими давлатӣ ҳангоми расонидани хизматрасонии маишӣ ба аҳоли самаранок маҳсуб ҳисобида мешавад.

Бояд қайд кард, ки бо таъмини равиши асосноккунӣ ва васеъсозии самтҳои такмили низоми танзими давлатӣ ҳангоми расонидани хизматрасонии маишӣ ба аҳолии вилояту шаҳрҳо ва ноҳияю деҳаҳо, раванасозии захираҳои истифоданашудаи бахши хусусӣ дар сатҳи давлатӣ имконпазир мегардад. Инчунин дар шароити муосир шаклҳои ҳамкорӣ дар байни давлат ва соҳибкорӣ барои ҳалли вазифаҳои дорои аҳамияти муҳими ҷамъиятӣ дар асоси иҷрои шартҳои ба ҳамдигар муфид, махсусан дар соҳаи хизматрасонӣ, аз ҷумла хизматрасонии маишӣ ба аҳоли иборат мебошад. Аз тарафи дигар, шартномаи байни давлат ва шарикони хусусӣ имконият медиҳад, ки тибқи он барои расидан ба ҳадафҳои гузошташуда бо назардошти гирифтани фоида, такмили низоми давлатӣ ва баланд бардоштани самаранокии хизматрасониҳою баррасию идораи хатарҳо баҳо дода шавад.

Ба ғайр ин, баррасии низоми танзими давлатии хизматрасонии маишӣ ба аҳоли такмили концепсияи минтақавии низоми танзими давлатии хизматрасонии маиширо тақозо мекунад. Дар чунин шароит, мураккабшавии ҳаёти иҷтимоию иқтисодӣ иҷрои вазифаҳои ҷамъиятиву аҳамиятнокро аз тарафи давлат душвор гардонида, амали шудани чорабинии мазкур такмили механизми маблағгузорӣ ва ҳавасмандии лоиҳаҳои мақсаднокро дар соҳаи хизматрасонии маишӣ ба қиршҳои осебпазирӣ аҳоли ба миён меоварад.

Таҳлили вазъи имрӯзаи иқтисодию иҷтимоии Ҷумҳурии Тоҷикистон ва минтақаҳои он нишон медиҳад, ки гузариш ба концепсияи нави таъмини маблағгузорӣ дар иқтисодиёти миллӣ ва соҳаи хизматрасонӣ хело муҳим шуморида шавад. Бояд қайд намуд, ки дар Ҷумҳурии Тоҷикистон дар солҳои соҳибхитиёрӣ, ташаккули соҳаи хизматрасонӣ дар зери таъсири омилҳои гуногун сурат гирифт ва қафомонии мамлакати

мо аз ҷиҳати ҳосилнокии меҳнат аз дигар кишварҳо, бо таъсири омилҳои беруна ва дохилӣ, бунбасти нақлиётӣ ва коммуникатсия, дараҷаи нокифояи тараққиёти пояи моддию техникии корхонаҳои соҳаҳои хизматрасонӣ, ҷорӣ накардани усулҳои расонидани хизматрасониҳои муосир, технологияи рақамӣ ва ғайра алоқаманд аст.

Аз ин рӯ, дар ин марҳалаи муосири рушди Ҷумҳурии Тоҷикистон аҳамияти мавзӯи таҳқиқоти диссертатсионӣ бо назардошти баҳисобгирии шароитҳои зерин муайян карда мешаванд:

а) дар шароити созмон додани ҷамъияти демократӣ иштироки аҳолии хангоми интиҳоби ҳокимияти қонунгузор ва иҷроия, бо назардошти баҳодиҳии меъёри сатҳу сифати зиндагиаш хело муҳим ҳисобида мешавад. Бинобар ин, ташаккул ва рушди муносибатҳои бозорӣ, хизматрасонии маишӣ ба аҳолии барои баланд бардоштани дараҷаи зиндагонии он, афзун гардонидани бучети давлатӣ, иҷрои вазифаҳои муҳими иҷтимоӣ равона карда шавад;

б) истифодаи иқтисодии корхонаҳо, ташкилотҳо ва соҳибкорони инфиродӣ, дуруст баҳо додани натиҷаи хусусигардонии моликият дар соҳаи хизматрасонии маишӣ, расондани хизмати маишӣ ба аҳолии давлатию тақмили идоракунии ин соҳа хело муҳим шуморида мешавад. Низоми мавҷудаи дастгирии давлатии фаъолияти соҳибкорӣ дар ҷумҳурӣ хануз ба қадри кифоя самаранок фаъолият намекунад. Ин пеш аз ҳама бештар аз сабаби набудани маълумоти аниқ оморӣ ва баҳои объективӣ хангоми расонидани кумаки зарурӣ, тақсими маблағҳои фонди дастгирии соҳибкорӣ, додани қарзҳо, имтиёзҳо, субсидияҳо, грантҳо ва ғайра вобаста аст;

в) таъсири самаранок механизми идоракунии ва танзими хизматрасонии маишӣ ба аҳолии бояд дар асоси истифодаи маълумоти бозғаймӣ ва таҳлили воқеии вазъияти муосир, муайян кардани тамоюлҳо, омилҳои таъсиркунандаю пешгӯӣ намудани рушди имконпазири соҳаи хизматрасонии маишӣ ба аҳолии ба роҳ монда шавад. Соҳаи хизматрасонии маишӣ объекти афзалиятноки идораи ҳокимияти давлатӣ ва худидоракунии (ҳукуматҳо) дар вилоятҳо, шаҳрҳо, ноҳияю деҳаҳо ба ҳисоб меравад. Аммо, аз сабаби набудани тарзу усулҳои аниқ муайяншуда ва маълумотҳои зарурӣ, таъмини рушди инноватсионии хизматрасонии маишӣ ба ҳама қишрҳои аҳолии, аз ҷумла маъёбон ва калонсолон дар айни замон имконнопазир аст;

г) Мавҷуд набудани амсилаи аз ҷиҳати илмӣ асоснок дар Ҷумҳурии Тоҷикистон ташкили хизматрасонии комплекси маиширо ба аҳолии ва идораю ба нақшагирии хизматрасонии маишӣ бо назардошти муайян кардан ва баҳо додани таъсири омилҳои гуногун ба талаботи аҳолии, дастрасӣ ба онҳо ва инчунин ташаккули механизми шарикӣ давлат ва баҳши хусусӣ, танзими давлатии ин хизматрасониҳо дар шароити таъмини рушди босуботи вилояту шаҳрҳою ноҳияҳо ва ғайра вобаста аст.

Ҳамаи ин таҳқиқи маҷмӯӣ ва ҳалли масъалаҳои назариявӣ ва амалии ташаккули концепсияи таъмини рушди соҳаи хизматрасонӣ, аз ҷумла хизматрасонии маишӣ ба аҳолии, беҳтарсозии фазои инвеститсиониро дар мамлакат, баландбардории самаранокии трансформатсияи амонатҳо дар сармоягузорию воқеӣ, ҷалб намудани сармоягузорию хоричӣ гузаронидани таҳқиқотҳои махсусро тақозо мекунад. Вобаста ба ин таҳқиқи масъалаҳои рушди низоми танзими давлатӣ дар рушди соҳаи хизматрасонӣ ва хусусан хизматрасонии маишӣ ба аҳолии саривақтӣ мебошад.

Мушкили самтҳои тақмили низоми танзими давлатӣ хангоми расонидани хизматрасонии маишӣ ба аҳолии бо назардошти аҳамияти иҷтимоии он дар Ҷумҳурии Тоҷикистон ва вилояти Хатлон то имрӯз ба таври кофӣ омӯхта нашудааст.

Дараҷаи таҳқиқи мавзӯи илмӣ. Таҳлили адабиёти муосири иқтисодӣ нишон медиҳад, ки ба мавзӯи ҳалли масоили барқароршавӣ, фаъолият, тезонидани рушди соҳаи хизматрасонӣ, зерсохторҳои он, ҳамунин таъмини инвеститсионии рушди соҳаҳои иқтисодӣ корҳои илмӣ як қатор олимони хоричию Ҷумҳурии Тоҷикистон баҳшида шудаанд, аз он ҷумла: Д.С.Амонова, Г.Н.Арсланов, В.Г. Варнавский, Қ.Қ.Давлатов, Ш.Дустбоев, Е.Н.Жилсов, И.У.Зоиров, С.Зубайдов, М.Т.Каримова, С.Ҷ. Комилов,

Ф.Котлер, Кристиан Гренроос, У.Я.Мадумаров, Ф.М. Мукаддасзода, Н.Ф.Нидоев, Р.М.Нуриев, К.Р. Раҷабов, Т.Р.Ризоқулов, Л.Х.Саидмуродов, А.Смит, Ш.М.Раҳимов, А.Рауфи, Г.П.Тарасова, О.А. Попова, Е.С.Погребова, Ҳ.Н.Фақеров, Ф.Р.Шаропов, М.К.Хусаинов, А.Г.Шарипова, Й. Шумпейтер, А.Ч. Чабборов ва дигарон.

Натиҷаҳои таҳқиқотҳои муҳаққиқон П.М.Бобоева, В.В. Бочаров, В.Е. Варнавская, З.Тоҷиддин, Д.М.Исмаилова, М.Т.Каримова, С.Ч. Комилов, Г.А.Клименкова, С.Н.Ларин, Р.Г. Маннапов, Ч.Н.Машокиров, Ш.М. Раҳимов, Р.К. Раҷабов, З.Э.Собирова, М.Х. Саидова, У.Т.Саломова, Г.П.Тарасова, Ҳ.Н. Фақеров, Д.О. Фозилхонов, П.Д. Хоҷаев, Б.Р.Шаинян, Б.М.Чумбаев ва дигарон дар ҳалли мушкилоти низоми танзими хизматрасониҳои маишӣ ба аҳолии саҳми намоён гузоштаанд.

Баробари ин, ноғуфта намонад, ки як қатор асосҳои назариявӣ ва услубии такмили низоми танзими хизматрасониҳои маишӣ ба аҳолии ба таври кофӣ омӯхта нашудааст ва омӯзиши минбаъдаро тақозо мекунад. Ҳамаи қайдҳои зикршуда муҳимияти мавзӯи таҳқиқоти диссертатсионӣ, аҳамияти назариявӣю методӣ ва амалии онро дар шароити имрӯзаи рушди иқтисодиёти Ҷумҳурии Тоҷикистон ва минтақаҳои он муайян мекунад.

Робитаи таҳқиқот бо барномаҳо (лоиҳаҳо) ва ё мавзӯҳои илмӣ. Мавзӯи диссертатсия ба самтҳои афзалиятноки рушди илмҳои иқтисодӣ дар ҷумҳурӣ, аз он ҷумла ба масъалаҳои баррасии хусусиятҳо ва масоили низоми танзими хизматрасониҳои маишӣ ба аҳолии ҳамчунин баланд бардоштани сифати хизматрасонӣ ба аҳолии, ки дар Стратегияи миллии рушди Ҷумҳурии Тоҷикистон барои давраи то соли 2030 ҳамчун самтҳои муҳим муайян гардидаанд, робита дорад. Ҳамчунин мавзӯи таҳқиқот дар доираи нақшаи дурнамои корҳои илмӣю таҳқиқотии Донишгоҳи технологияи Тоҷикистон ва Донишкадаи технология ва менеҷменти инноватсионӣ дар шаҳри Кӯлоб барои солҳои 2021- 2025 иҷро гардидааст.

Тавсифи умумии таҳқиқот

Мақсади таҳқиқоти диссертатсионӣ аз асосноккунии назариявӣ ва баррасии пешниҳодҳо доир ба такмили низоми танзими давлатии хизматрасониҳои маишӣ ба аҳолии дар шароити иқтисоди бозорӣ иборат аст.

Вазифаҳои таҳқиқот. Барои расидан ба мақсади таҳқиқоти диссертатсионӣ вазифаҳои зерин гузошта шуданд:

✓ омӯзиши асосҳои назариявӣю методи рушди соҳаи хизматрасонӣ дар сохтори иқтисодиёти миллии ва моҳияти иҷтимоӣю иқтисодӣю нақши хизматрасониҳои маишӣ ба аҳолии дар шароити рушди муносибатҳои бозорӣ;

✓ таҳқиқи хусусиятҳо ва масоили низоми танзими хизматрасониҳои маишӣ ба аҳолии;

✓ арзёбии вазъ ва рушди иқтисодиёту соҳаи хизматрасонӣ дар Ҷумҳурии Тоҷикистон;

✓ таҳлили ҳолати хизматрасониҳои маишӣ ба аҳолии кишвар ва вилояти Хатлон, омӯзиши таҷрибаи ҷаҳонии хизматрасониҳои маишӣ ва низоми танзими он;

✓ таҳияи концепсияи минтақавии хизматрасониҳои маишӣ ва дастгирии давлатӣю такмили танзими хизматрасониҳои маишӣ ба аҳолии;

✓ асосноккунии ва таҳияи самтҳои такмили низоми танзими давлатӣ ва дурнамои хангоми расонидани хизматрасониҳои маишӣ ба аҳолии вилояти Хатлон.

Объекти таҳқиқотро равандҳои алоқаманд бо рушди соҳаи хизматрасонӣ ва танзими давлатии хизматрасониҳои маишӣ ба аҳолии ҳамчун қисми таркибии иқтисоди миллии ташкил медиҳанд.

Мавзӯи таҳқиқоти диссертатсионӣ аз муносибатҳои ташкилию иқтисодӣ ва идоракунии, ки хангоми ташаққул, таҳия ва амалисозии самтҳои асосӣ ва фишангҳои такмили низоми танзим дар соҳаи хизматрасониҳои маишӣ ба аҳолии дар минтақа ба вуҷуд омадаанд, иборат мебошад.

Фарзия таҳқиқот аз муайянсозии алоқамандӣ ва вобастагии тақмили низоми танзими давлатии хизматрасонӣ, аз ҷумла хизматрасонии маишӣ ба аҳоли дар асоси муайян ва амалӣ намудани маҷмӯи тадбирҳои зарурӣ оид ба танзим ва дастгирии давлатӣ ва хусусиятҳои он, истифодаи механизми шарикӣ давлатӣ ва бахши хусусӣ дар қатори дигар омилҳо, метавонад ба таъмини рушди хизматрасонии маишӣ ба аҳоли дар Ҷумҳурии Тоҷикистон иборат мебошад.

Асосҳои назариявии таҳқиқро таҳлилу тавсири ақидаҳои илмию таҳқиқотии иқтисодчиёни ватанию хориҷӣ дар самти тақмили низоми танзими давлатии хизматрасонии маишӣ ба аҳоли ва таъсири онҳо ба рушди иқтисоди минтақаҳои Ҷумҳурии Тоҷикистон, махсусан, вилояти Хатлон ташкил медиҳанд.

Асосҳои методологии таҳқиқотро усулҳои дарки илмӣ, системавӣ, таҳлилӣ, монографӣ, ҳисобӣ-конструктивӣ, иқтисодӣ-оморӣ, баҳодии иқтисодӣ, усули муқоисавии таҳлил, таҳлили коррелятсионӣ-регрессионӣ ва назарсанчишҳо ташкил менамоянд. Ҳамчун асосҳои назариявии таҳқиқот корҳои илмӣ бунёдии олимони ватанӣ ва хориҷӣ дар соҳаи омӯзиши рушди иқтисодию иҷтимоии соҳаи хизматрасонии маишӣ баромад мекунанд. Дар раванди таҳқиқот усулҳои иқтисодӣ ва омории таҳлил, таҳлили муқоисавӣ ва бисёрмилиаи коррелятсионӣ-регрессионӣ, индуксия ва дедуксия, арзёбии мушаххасӣ истифода шуданд.

Сарчашмаи маълумот. Ҳангоми иҷрои таҳқиқоти диссертатсионӣ санадҳои меъёрию ҳуқуқии Ҷумҳурии Тоҷикистон, Қарорҳои Маҷлиси Намояндагони Маҷлиси Олӣ, Маҷлиси Миллӣ ва Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон, фармонҳои Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон ва ҳуҷҷатҳои дигари маъмурию ҳуқуқӣ оид ба мушкилоти васеъсозии самтҳо, тақмили низоми танзими давлатии хизматрасонии маишӣ ба аҳоли ва дар соҳаи хизматрасонии Ҷумҳурии Тоҷикистон истифода бурда шуданд.

Поёи иттилоотии таҳқиқотро маҷмуаҳои ҳамасолаи омории Ҷумҳурии Тоҷикистон ва вилояти Хатлону ноҳияю шаҳрҳои он, адабиёти умумӣ ва махсус, матолиби мавҷуда дар шабакаи «Интернет», конференсияҳои илмию амалии ҷумҳуриявӣ ва байналмилалӣ оид ба мавзӯи дахлдор ташкил доданд.

Пойгоҳи таҳқиқот. Диссертатсия дар кафедраи иқтисодиёти Донишкадаи технология ва менеҷменти инноватсионӣ дар шаҳри Кӯлоб дар солҳои 2018-2023 иҷро гардидааст.

Навгониҳои илмӣ таҳқиқот дар самаранокии истифодаи сиёсати минтақавии давлатӣ ва амалигардонии тақмили низоми танзими давлатии хизматрасонии маишӣ ба аҳоли бо назардошти баррасии хусусиятҳою истифодаи он дар ин соҳа ҳамчун унсури асосии таъсиррасони рушди устувори минтақа ва дар ин замина дарёфти роҳҳои асосии баландбардории самаранокии иқтисодии он асос меёбад.

Натиҷаҳои нисбатан муҳими аз ҷониби муаллиф дар чараёни таҳқиқоти илмӣ бадастомада чунин пешниҳод шудаанд:

– асосҳои концептуалии рушди соҳаи хизматрасонӣ, бо назардошти афзудани нақши он дар таъмини рушди иқтисодии низоми иқтисодиёти бозорӣ асоснок карда шуда, ҳамчунин равишҳои назариявӣ ва хусусиятҳои истифодаи онҳо дар соҳаи хизматрасонии мамлакат дар шароити иқтисоди бозорӣ аниқ карда шуданд;

– моҳияти иҷтимоию иқтисодии хизматрасонии маишӣ омӯхта шуда, нақши он дар шароити рушди муносибатҳои бозорӣ бо назардошти зарурият ва пешниҳоди ин хизматрасониҳо ва ҷавобгӯ будани онҳо ба талабот дар раванди рушди соҳаи хизматрасонӣ ба аҳоли муайян карда шудааст;

- аз тарафи муаллиф хусусиятҳо ва масоили низоми танзими хизматрасонии маишӣ ба аҳоли омӯхта муайян карда шуда роҳҳои мухталифи амалисозии онҳо ва дар асоси таҳқиқ тақмили низоми хизматрасонӣ ба аҳоли бо назардошти рушди бозори хизматрасонии маишӣ ва идоракунии он дар шароити муносири рушди инноватсионӣ пешниҳод карда шудааст;

– дар асоси арзёбии вазъ ва рушди иқтисодиёту соҳаи хизматрасонӣ дар Ҷумҳурии Тоҷикистон, таҳлили вазъи хизматрасонии пулакию маишӣ ба аҳолии он ва вилояти Хатлон, гузаронидани назарсанчишҳо ва муайян намудани омилҳои таъсиррасон баҳо дода шуда норасоӣҳои ҷойдошта ва амсилаи фаъолгардонӣ дар соҳаи хизматрасонии маишӣ ба аҳоли бо назардошти омӯзиши таҷрибаи ҷаҳонӣ таҳия карда шуда, пешниҳодҳо оид ба истифодаи таҷрибаи мазкур ҳангоми хизматрасонии маишӣ ба аҳоли ирсол карда шудааст;

– таҳияи концепсияи минтақавии низоми танзими давлатии хизматрасонии маишӣ пешниҳод карда шуда, механизми дастгири давлатӣ ва танзими хизматрасонии маишӣ ба аҳоли бо назардошти баинобатгирии хусусиятҳо, нақши механизми шарикӣ давлатӣ ва бахши хусусӣ ҳангоми расонидани хизматҳои дорои аҳамияти иҷтимоӣ, созмон додани комплекси ягонаи хизматрасонии маишӣ дастраси пиёдагардӣ ба аҳоли ва идоракунии он тақмил дода шудааст;

– самтҳои афзалиятноки тақмили низоми танзими давлатӣ ва худтанзимкунӣ, ҳангоми расонидани хизматрасонии маишӣ ба аҳоли дар асоси амсиласозии бисёромиллаи иқтисодию риёзӣ, истифодаи Веб-хизматҳо дар асоси технологияи муосири рақамӣ, дастгирии ҳуқуқӣ, ташаккули зерсохтори оқилонаи дастгирии соҳибқори хурду миёна дар соҳаи хизматрасонии маишӣ ба аҳолии вилояти Хатлон то соли 2030 асоснок ва пешниҳод карда шудааст.

Нуқтаҳои асосие, ки ба ҳимоя пешниҳод карда мешаванд, аз инҳо иборатанд:

– арзёбии мавқеи соҳаи хизматрасонӣ дар таркиби иқтисодиёти миллӣ, баррасии моҳияти иҷтимоӣ иқтисодӣ ва нақши хизматрасонии маишӣ дар шароити рушди муносибатҳои бозорӣ;

– таҳқиқу муайян кардани хусусиятҳо ва масоили низоми танзими давлатии хизматрасонии маишӣ ба аҳоли;

– таҳлили вазъ ва рушди иқтисодиёту соҳаи хизматрасонӣ ва хизматрасонии пулакию маишӣ ба аҳолии мамлакат ва вилояти Хатлон;

– арзёбии таҷрибаи ҷаҳонии хизматрасонии маишӣ ва низоми танзими он, таҳияи концепсияи минтақавии низоми танзими давлатии хизматрасонии маишӣ ба аҳоли;

– дастгирии давлатӣ ва истифодаи механизми шарикӣ давлатию бахши хусусӣ ва танзими хизматрасонии маишӣ, аз ҷумла дорои аҳамияти иҷтимоӣ ба аҳоли;

– пешниҳод ва асосноккунии самтҳои тақмили низоми танзими давлатӣ ҳангоми расонидани хизматрасонии маишӣ ба аҳолии вилояти Хатлон.

Аҳамияти назариявии таҳқиқот. Аҳамияти назариявии рисола аз васеъсозии самтҳои тақмили низоми танзими давлатии хизматрасонии маишӣ ба аҳоли, арзёбии таъсири он ба рушди иҷтимоӣ иқтисодии мамлакат, минтақаҳою соҳаи хизматрасонӣ, аз ҷумла хизматрасонии маишӣ ба аҳоли дар шароити иқтисоди бозорӣ иборат аст.

Дастурҳои амалии диссертатсияро Ҳукуматҳои маҳаллии идораи давлатӣ, Вазорати рушди иқтисод ва савдои Ҷумҳурии Тоҷикистон ҳангоми таҳияи чорабиниҳо оид ба рушди соҳаи хизматрасонӣ ва зерсохтори он дар доираи замонависозии хизматрасонӣ, ҷорӣ намудани технологияи рақамӣ, ихтисори хароҷоти трансаксионӣ, ки ба таъмини рушди иҷтимоӣ иқтисодии мамлакат ва соҳаи хизматрасонии маишӣ ба аҳоли равона шудааст, таҳқиқу баррасӣ карда метавонанд.

Аҳамияти амалии таҳқиқот. Муҳимияти амалии таҳқиқоти диссертатсионӣ аз он иборат аст, ки ҳулоса ва пешниҳодҳои он аз раванди ташкил ва идоракунии соҳаи хизматрасонии маишӣ ба аҳоли дар вилояти Хатлон истифода шудааст. Матолиби диссертатсия, ҳамчунин ҳангоми омӯхтани фанҳои «Менеҷмент», «Иқтисодиёт ва ташкили соҳаи хизматрасонӣ», «Макроиқтисод», «Молия», «Иқтисод ва ташкили соҳибқорӣ» дар мактабҳои олии Ҷумҳурии Тоҷикистон истифода шуданд.

Дараҷаи эътимоднокии натиҷаҳои диссертатсионӣ. Аз ҷамъбасти таҳияи муқаррароти назариявӣ, гузаронидани назарсанчишҳо, дақиқии маълумотҳо, кифоягии

ҳаҷми маводҳои таҳқиқотӣ, коркарди омории натиҷаҳои таҳқиқот ва интишороти маълум мегардад. Хулоса ва тавсияҳо дар асоси таҳлили илмии натиҷаҳои таҳқиқотҳои назарӣ ва амалӣ бароварда шудааст.

Мутобиқати диссертатсия ба шиносномаи ихтисоси илмӣ. Мавзӯи диссертатсия ба бандҳои зерини: 2. Тамоили муносири рушди шаклҳои ташкилӣ-ҳуқуқии хоҷагидорӣ дар соҳаи савдо, хизматрасониҳои тиҷоратӣ ва маишӣ; 3. Ташаккул ва рушди бозори савдо, хизматрасониҳои тиҷоратӣ ва маишӣ; 17. Механизми иқтисодию ташкилии рушди инноватсионии савдо, хизматрасониҳои тиҷоратӣ ва маишӣ; 26. Таҳияи низоми тадбирҳои оид ба танзими давлатии савдо, хизматрасониҳои тиҷоратӣ ва маишӣ; 29. Таҳияи низоми тадбирҳои оид ба танзими давлатии савдо, хизматрасониҳои тиҷоратӣ ва маишӣ; 33. Такмили ташкил ва идоракунии самтҳои гуногуни фаъолияти субъектҳои савдо, хизматрасониҳои тиҷоратӣ ва маишӣ; 40. Шарикҳои давлат ва бахши хусусӣ дар савдо, хизматрасониҳои тиҷоратӣ ва маишӣ. **Шиносномаи ихтисосҳои кормандони илм аз рӯи ихтисоси 08.00.05 – Иқтисодиёти соҳаҳои хизматрасонӣ (08.00.05.01 – Савдо, хизматрасониҳои тиҷоратӣ ва маишӣ) мутобиқ мебошад.**

Саҳми шахсии доктараби дарёфти дараҷаи илмӣ дар таҳқиқот. Ҳамаи марҳилаҳои татбиқи нақшаи кори диссертатсионӣ, аз ҷумла таҳияи мавзӯӣ, асосноккунӣ ва мубарамияти он, мақсади гузашташуда ва иҷрои вазифаҳои он бо иштироки бевоситаи муаллиф гузаронида шудааст. Муаллиф дар раванди таҳияи тавсияҳо ва пешниҳодҳои илман асосноккардашуда, ҳалли мушкилоти мавҷуда, такмили низоми танзими давлатии хизматрасонии маишӣ ба аҳоли саҳмгузор мебошад.

Тавсиҳ ва амалисозии натиҷаҳои диссертатсия. Натиҷаҳои кори диссертатсионӣ аз тарафи муаллиф дар конференсияҳои байналмилалӣ ва ҷумҳуриявӣ илмию амалии соҳавӣ, семинарҳои илмии Донишгоҳи технологияи Тоҷикистон, Донишкадаи технология ва менеҷменти инноватсионӣ дар шаҳри Кӯлоб ва дигар донишгоҳҳои кишвар дар солҳои 2018-2023 муҳокима карда шуданд.

Интишори натиҷаҳои диссертатсия. Аз рӯи мавзӯи диссертатсия 12 мақолаи илмӣ, аз ҷумла 5 мақола дар маҷалаҳои тақризшаванда ва тавсиянамудаи КОА-и назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон нашр карда шуданд.

Сохтор ва Ҳаҷми диссертатсия. Таҳқиқоти диссертатсионӣ аз муқаддима, се боб, хулоса ва пешниҳодҳо, рӯйхати адабиёти истифодашуда, ки дорои 211 номгӯӣ ва замима иборат мебошад. Дар қор 30 ҷадвал, 10 расм истифода шудааст, мазмуни асосии таҳқиқот дар 215 саҳифаи матни компютерӣ сабт гардидааст.

МАЗМУНИ АСОСИИ ДИССЕРТАТСИЯ

Дар муқаддима мумрамияти мавзӯи таҳқиқ, дараҷаи омӯхта шудани он баррасӣ гардида, мақсаду вазифаҳо ва нағонии илмии он муайян ва аҳамияти назаравуҷу амалии таҳқиқот асоснок карда шудааст.

Дар боби аввали диссертатсия -“ Асосҳои назариявӣю методии низоми танзими давлатии хизматрасонии маишӣ ба аҳоли дар шароити бозор”, соҳаи хизматрасонӣ дар сохтори низоми иқтисодиёти миллӣ, моҳияти иҷтимоию иқтисодӣ ва нақши хизматрасонии маишӣ дар шароити рушди муносибатҳои бозорӣ ва хусусиятҳои масоили низоми танзими хизматрасонии маишӣ ба аҳоли мавриди таҳқиқ қарор дода шудааст.

Дар диссертатсия муайян карда шудааст, ки дар сохтори соҳаҳои иқтисодиёти миллӣ соҳаи хизматрасонӣ яке аз соҳаҳои басуръат тараққиёбанда доништа шуда, ҳамчун маҷмуи соҳаҳо ва намудҳои зерсоҳавӣ фаъолият мавриди назар қарор дошта, низоми неъматҳои маънавию барои аҳоли ба вучуд меоранд; онҳо хоҷагии манзилию коммуналӣ, хизмати маишӣю аҳоли, маориф, тандурустӣ, варзиш ва тарбияи ҷисмонӣ, таъмини иҷтимоӣ, маданият ва фарҳанг, нақлиёти мусофирбар, алоқа, хизматрасонӣ ба аҳоли, савдои чакана ва ҳуроқи умумиро дар бар мегиранд.

Дар шароити имрӯза таҳқиқи шароит ва омилҳои муҳими рушди иҷтимоиву иқтисодии рушди соҳаи хизматрасонӣ аҳамияти зарурӣ пайдо кардааст, зеро он имконият медиҳад стратегияи рушди устувори соҳаро ҳамчун зернизомии муҳимтарини иқтисодиёти бозорӣ дар таҷрибаи хочагӣ амалӣ намояд.

Дар рисола равишҳои гуногунро оид ба таъриф ва мафҳуми “хизматрасонӣ”-ро омӯхта онро ҳамчун натиҷаи бевоситаи ҳамкориҳои иҷрокунанда ва истеъмолгар оид ба таъмини талаботи аҳолии мебошад. Баробари ин, бо андозаи рушди муносибатҳои бозорӣ талабот ба хизматрасонӣ меафзояд. Хизматрасонӣ ба таъмини талаботи шахсӣ ва коллективӣ тавассути рушди фаъолияти иқтисодӣ аз тарафи соҳибкорон ва корхонаҳо равона гардида фаъолияти иҷрокунанда ҳангоми алоқаи бевосита ё бавосита тавассути воситаҳои техникӣ бо истеъмолгари хизмат ба ҳисоб меравад ва таснифоти гуногуни соҳаи хизматрасонӣ мавҷуданд. Бо назардошти ин дар диссертатсия шаклҳои соҳаи хизматрасонӣ омӯхта шуда вазифаҳои иқтисодӣ ва иҷтимоии ин соҳа муайян карда шуда намудҳои ҳозиразамони хизматрасониҳо ҷудо карда шуда таснифоти хизматрасониҳои ҳозиразамон гузаронида шудааст, ки имконият медиҳад хусусияти усулҳои идораи ташкилот ва истифодаи маркетинг бо истифодаи донишҳои нави илмӣ, сармояи зеҳнӣ, технологияҳои иттилоотӣ, хизматрасониҳои молиявӣ, консалтинг ва ғайра ташаккул меёбанд.

Дар солҳои охир дар шароити рушди муносибатҳои бозорӣ имконияти ба таври воқеӣ муайян кардани нақши калидӣ ва аҳамияти хизматрасонӣ дар рушди иқтисодиёти миллӣ, ҳамчунин ҷанбаҳои асосии идораи он мавриди баррасӣ қарор дода шудааст. Имрӯз васеъшавии мунтазами ҳаҷми хизматрасониҳои гуногун, аз ҷумла хизматрасониҳои илмию зеҳнӣ ва маишӣ ба амал омадааст. Аз ин рӯ, вазифаи муҳими идораи рушди соҳа мутобиқаткунонӣ барои таъмини дастрасӣ ба захираҳо бо назардошти ҳифзи низомии идораи давлатӣ мебошад.

Ба андешаи муаллиф, ҳоло дар Ҷумҳурии Тоҷикистон механизми мувофиқи идоракунӣ ва танзими соҳаи хизматрасонӣ, ки фаъолияти корхонаҳои соҳаро ба назар мегирад, дар асоси меъёрҳо ва принципҳои мавҷудаи давлатӣ бояд анҷом пазирад. Аз ин рӯ, вазифаҳои низомии таъсири давлатӣ ба соҳаи хизматрасонӣ аз рӯи мақсадҳои идораи стратегияи рушд ва концепсияи сиёсати давлатӣ дар сатҳи ҷумҳурӣ бояд муайян карда шавад. Идораи стратегияи рушди соҳаи хизматрасонӣ дар асоси маҷмуи таъсири шакл ва усулҳои танзими давлатӣ зарур буда он ба мустақкам кардани ҳамкориҳои умурҳои давлатӣ ва роҳбарони соҳаҳою корхонаҳо бо назардошти сегментатсияи хизматҳои расонидашаванда равона шудааст. Дар натиҷаи гузариши иқтисодиёти нақшавию фармондиҳӣ ба муносибатҳои бозорӣ дар асоси хусусигардонии моликияти корхонаҳои давлатии соҳаи хизматрасонӣ шакли ғайридавлатии моликият ба вуҷуд омад, ки он ба суръати нисбатан баландтар рушд намуда истодааст.

Натиҷаи таҳлил нишон медиҳад, ки агар дар соли 2015 вазни хоси моликияти давлатӣ– 11,71% ташкил диҳад, он гоҳ дар соли 2021 вазни қиёсии моликияти давлатӣ 23,14%-ро ташкил дод, аммо ҳиссаи сектори ғайридавлатӣ мутаносибан 88,29% дар соли 2015 ва 76,86%-ро дар соли 2021 ташкил дод. Дар соли 2021 нисбат ба соли 2015 афзоиши ҳиссаи моликияти давлатӣ ба 11,43 банди фоизӣ зиёд шуд. Аз тарафи дигар тӯли солҳои 2015-2021 хизматрасониҳои маишӣ ва дигар мутаносибан 16,52% ва -4,59 маротиба афзудаанд.

Дар асоси таҳлил муайян карда шуд, ки солҳои охир афзоиши ҳаҷми хизматрасониҳои пулакии аҳолии Ҷумҳурии Тоҷикистон мушоҳида мешавад. Ҳаҷми хизматрасонии пулакии аҳоли, дар умум, дар ҷумҳурӣ 57,51%, дар ш. Душанбе – 81,47%, НТҶ – 13,98, вилояти Суғд – 25,8%, вилояти Хатлон – 27,78% ва ВМКБ -2,22 маротиба афзудааст. Натиҷаҳои бадастомада аз афзалиятнокии ин соҳа дар шароити Ҷумҳурии Тоҷикистон дарак медиҳанд.

Инчунин дар диссертатсия роҳҳои амалӣ кардани ин механизм пешниҳод гардида, ваколатҳои мақомоти иҷроияи маҳаллии ҳокимияти давлатӣ дар соҳаи танзими

хизматрасонии маишӣ, ҳуқуқҳо ва уҳдадорихои субъектҳои хизматрасонии маишӣ, талабот ба кормандон, ташкили хизматрасонӣ барои гурӯҳҳои алоҳидаи истеъмолкунандагон, нархи қору хизматрасонӣ ва чораҳои мушаххас муайян карда шудааст.

Аз тарафи дигар бояд қайд намуд, ки таҳқиқи мавқеи соҳаҳои мухталифи хизматрасонӣ басо зарур аст, чунки ин соҳаҳо дар таъмини рушди иқтисодию иҷтимоии кишвар ва вилояту ноҳияҳои он ҷойи муносибро ишғол менамоянд. Бояд инчунин қайд намуд, ки масъалаи тақмили идоракунии соҳа ва истифодаи механизмҳои муосири маблағгузорӣ ва дастгирии давлатӣ имрӯз мубрам аст. Аз нигоҳи муаллиф омӯзиши мавқеи соҳаи хизматрасонӣ аз он гувоҳӣ медиҳад, ки дар ин соҳа ҷойи соҳаи хизматрасонии маишӣ басо назаррас аст. Аз ин рӯ дар диссертатсия ба омӯзиши моҳияти иҷтимоию иқтисодӣ ва нақши хизматрасонии маишӣ ба аҳоли дар шароити рушди муносибатҳои бозорӣ диққати махсус дода шуда функцияҳои ин соҳа аниқ карда шуда таъсири омилҳои гуногун ба рушди он ва соҳибкорӣ муайян карда шуда хусусиятҳо ва масоили низоми танзими хизматрасонии маишӣ ба аҳоли бо назардошти хусусиятҳои минтақавӣ баҳо дода шудааст. Дар асоси омӯзиш механизми танзими давлатии хизматрасонии маишӣ пешниҳод шудааст (расми 1).

Дар боби дуюми диссертатсия – “Вазъи имрӯза ва рушди соҳаи хизматрасонии маишӣ дар вилояти Хатлон”, арзёбии вазъ ва рушди иқтисодиёту соҳаи хизматрасонӣ дар Ҷумҳурии Тоҷикистон, таҳлили ҳолати хизматрасонии маишӣ ба аҳолии кишвар ва вилояти Хатлон, инчунин таҷрибаи ҷаҳонии хизматрасонии маишӣ ва низоми танзими он таҳқиқ шудааст.

Дар рисола баррасии унсурҳои амсилаи яқҷояи бароҳмони фаъолияти бозорию рақобатӣ сурат гирифта арзёбии вазъ ва рушди иқтисодиёту соҳаи хизматрасонӣ дар Ҷумҳурии Тоҷикистон дида баромада шудааст. Дар ин раванд динамикаи нишондиҳандаҳои экзогенӣ ва омилҳои эндогеннии иқтисодиёти Ҷумҳурии Тоҷикистон дар солҳои 2015-2021 омӯхта шуда, муайян мешавад, ки ҳаҷми маҷмуи маҳсулоти дохила (ММД), истеҳсоли маҳсулот ва хизматрасонӣ мутаносибан 2,04 ва 4,52 маротиба ва хизматрасонӣ 97,04% , аз ҷумла хизматрасонии маишӣ 46,01% афзудааст. Инчунин даромадҳо ва хароҷоти буҷети давлатӣ дар ин давра мутаносибан 87,12 ва 87,19 % афзудааст. Инчунин сатҳи камбизоатӣ дар кишвар нисбат ба соли 2015 ба 8,95 банди фоизӣ кам шуда ҳаҷми сармоягузорию хориҷӣ ба 5,62%, сармоягузорию мустақим 25,85% ва сармоягузорию асосии инвестиционӣ ба 55,12% афзудааст. Инчунин индекси умумии нархҳои истеъмолӣ ҳамасолана аз 3,8 то 9,0%, нархи молҳои истеъмолӣ аз 2,8 то 12,5%, молҳои ғайриистеъмолӣ аз 4,8 то 7,8% ва хизматҳои пулакӣ аз 2,6 то 6,7% тағйир ёфтааст. Дар умум, дастгирии дурусти сармоягузорӣ имконият дод вазъи иқтисодии Ҷумҳурии Тоҷикистон ва минтақаҳои он хеле беҳтар гардад.

Ба ақидаи муаллиф дар раванди таъмини рушди иҷтимоию иқтисодии кишвар нақши механизми шарикӣ давлату бахши хусусӣ афзуда истодааст, ки он яке аз самтҳои афзалиятнокӣ таъмини босуботи хизматрасониҳо, аз ҷумла хизматрасонии маишӣ ба аҳоли ба ҳисоб меравад.

Дар асоси таҳлили вазъи имрӯзаи рушди иқтисодиёт ва дастгирии сармоягузорию он, имконият медиҳад раванди рушди иҷтимоию иқтисодӣ дар ҳамаи соҳаҳои иқтисодиёт, махсусан, дар соҳаи хизматрасонӣ, аз ҷумла хизматрасонии маишӣ ба аҳоли ба таври назаррас тезонида шавад.

Танзими давлатии хизматрасонии маишӣ дар Ҷумҳурии Тоҷикистон

1.Принсипҳои асосии танзими давлатии хизматрасонии маишӣ

(асоснок ва объективӣ будани тадбирҳои танзими давлатии хизматрасонии маишӣ; ҳамгироии механизмҳои танзимкунӣ бо принсипҳо ва меъёрҳои умумиэтирофшудаи ҳуқуқи байналмилалӣ ва созишномаҳои байналмилалӣ эътирофнамудаи Тоҷикистон; беасос даҳлат накардани мақомоти давлатӣ ба танзими хизматрасонии маишӣ; ҳимояи ҳуқуқ ва манфиатҳои қонунии субъектҳои хизматрасонии маишӣ ва шаҳрвандон ва дастгирии давлатии корхонаҳои хизматрасонии маишӣ)

2. Коркарди механизми танзими давлатии хизматрасонии маишӣ

(муқаррар намудани талабот ва қоидаҳои ташкил ва амалигардонии он; танзими зиддиинҳисории хизматрасонии маишӣ; сифровизатсия; назорати давлатӣ; ба меъёрдарории техникаӣ ва стандартизатсия дар соҳаи хизматрасонии маишӣ ба аҳоли)

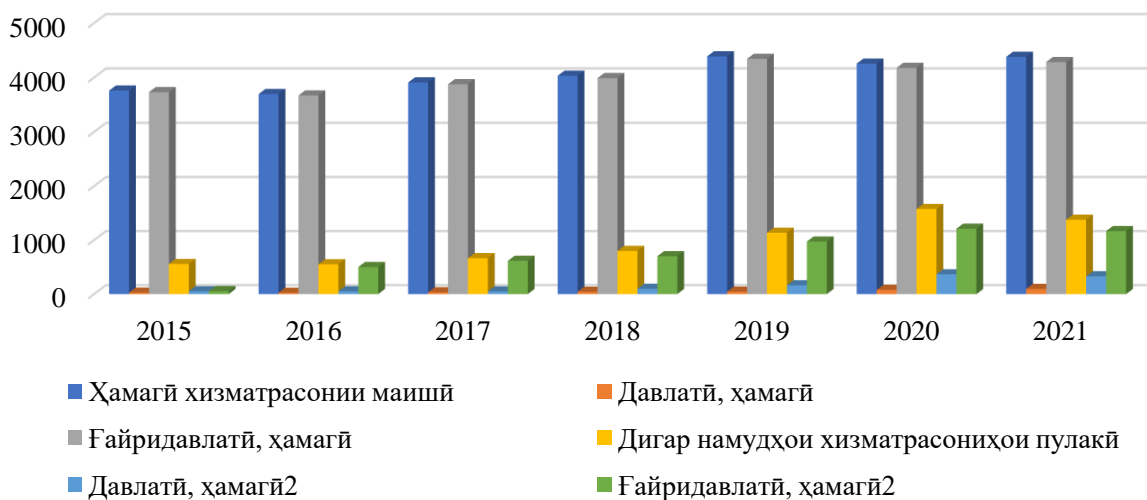
3.Ташаккул ва амали намудани ваколатҳои мақоми ваколатдори давлатӣ дар соҳаи танзими хизматрасонии маишӣ (сатҳи ҷумҳуриявӣ)

4. Ташаккул ва амали намудани ваколатҳои мақоми ваколатдори давлатӣ дар соҳаи танзими хизматрасонии маишӣ (сатҳи маҳаллӣ) (местный уровень)

5. Баланд бардоштани самаранокии расонидани хизматрасониҳои иҷтимоии аҳамиятноки маишӣ аз тарафи субъектҳои хизматрасонии маишӣ ба аҳолии минтақаҳои Ҷумҳурии Тоҷикистон

Расми 1- Низомии танзими давлатии хизматрасонии маишӣ дар Ҷумҳурии Тоҷикистон (пешниҳоди муаллиф)

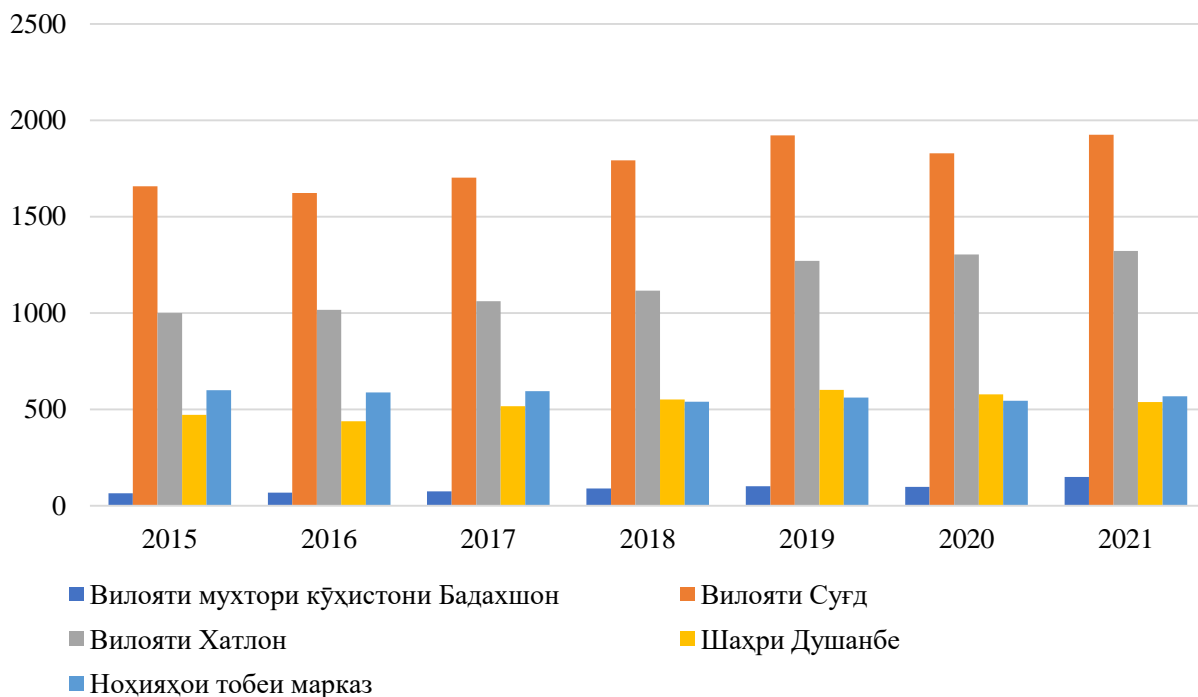
Дар шароити муосир омӯзиши динамикаи тақсмоти ҳаҷми хизматрасониҳои пулакӣ ба аҳоли аз руи шаклҳои моликият дар заминаи соҳавӣ дар Ҷумҳурии Тоҷикистон мавқеи махсус дорад (расми 2). Аз расми 2 бар меояд, ки дар соли 2021 ҳаҷми хизматрасониҳои маишӣ ба аҳолии Ҷумҳурии Тоҷикистон нисбат ба соли 2015 ба 13,18% зиёд шудавазани қиёсии ҳаҷми хизматрасониҳои корхонаҳо дар баҳши давлатӣ 2,21%, баҳши ғайридавлатӣ – 97,79% -ро ташкил дод, ки дар баҳши давлатӣ нисбат ба соли 2015-ум 1,48 банди фоизӣ афзуда, дар баҳши ғайридавлатӣ 1,48 банди фоизӣ кам шудааст.

Расми 2 - Динамикаи тақсироти ҳаҷми хизматрасониҳои пулакӣ ба аҳоли аз рӯи шакли моликият дар заминаи соҳавӣ дар Ҷумҳурии Тоҷикистон барои солҳои 2015-2021.

Ҳангоми омӯзиши вазъи бозори минтақавии хизматрасонии пулакӣ да диссертатсия динамикаи тақсироти ҳаҷми хизматрасониҳои пулакӣ ва маишӣ ба аҳоли дар Ҷумҳурии Тоҷикистон таҳлил карда мешавад (расми 3).

Тавре аз расми 3 дида мешавад, дар соли 2021 дар ҷумҳурӣ нисбат ба соли 2015-ум хизматрасонии пулакӣ ба 57,72% ва хизматрасониҳои маишӣ 16,52% зиёд шудааст. Дар ҳамин ҳол, дар вилоятҳои Суғду Хатлон ва шаҳри Душанбе афзоиши хизматрасонии пулакӣ дар ин давра мутаносибан 19,4; 38,32%; 2,21 маротиба ва НТМ -11,12% ва дар ВМКБ -2,30 маротиба зиёд шудааст.

Расми 3- Динамикаи тақсироти ҳаҷми хизматрасонии пулакӣ ва маишӣ ба аҳоли минтақаҳои Тоҷикистон дар солҳои 2015-2021

Аз тарафи дигар хизматрасониҳои маишӣ дар вилояти Суғд, Хатлон ва шаҳри Душанбе мутаносибан 16,18%, 32,19%, 13,88% зиёд шуда дар ВМКБ-6,09% ва НТМ -5,43% кам шудааст.

Дар рисола динамикаи нишондиҳандаҳои асосии хизматрасонии пулакӣ ба аҳоли аз рӯи намудҳо дар вилояти Хатлон дар солҳои 2015-2021 омӯхта шудааст (ҷадвали1).

Ҷадвали 1-Динамикаи нишондиҳандаҳои асосии хизматрасонии пулакӣ ба аҳоли аз рӯи намудҳо дар вилояти Хатлон дар солҳои 2015-2021 (ҳазор сомонӣ)

Нишондиҳандаҳо	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	С.2021 нисбат ба соли 2015, %
Хизматрасонии пулакӣ ба аҳоли, ҳамагӣ	1568,95	1565,41	1686,73	1836,80	2064,45	2070,54	2170,35	139,29
Корхонаҳои ба кайд гирифта-шуда, аз ҷумла:	1268	2748	3454	4387	5133	4918	5021	3,95 маро- тиба
Хизмати маишӣ	999,35	1015,56	1061,46	1115,51	1270,80	1303,43	1394,68	139,56
Хизмати нақлиёти мусофиркашӣ	113,64	103,41	94,90	1303,20	1201,01	797,21	855,93	75,31
Хизмати алоқа	3686,8	3343,7	3243,6	3251,7	6920,4	7482,1	8543,7	2,32 маро- тиба
Хизмати хочагии манзилӣ-коммуналӣ	9956,3	10075,1	12722,4	15043,3	19873,6	17472,9	18964,5	190,48
Хизмати фарҳанг	687,9	701,2	680,8	687,8	783,5	1033,2	1322,4	192,24
Хизмати сайёҳӣ ва экскурсионӣ	16,3	17,9	72,2	50,7	257,9	95,0	107,6	6,60 маро- тиба
Хизмати санаторию истироҳатӣ	937,3	865,4	1347,2	1928,2	2254,7	1618,0	1891,4	2,02 маро- тиба
Хизмати нигоҳдории тандурустӣ	77,55	84,85	111,43	121,26	99,64	116,39	126,74	163,43
Нигоҳдории кӯдакон дар муассисаҳои томактабӣ	164,57	182,99	209,13	241,46	288,77	304,97	319,87	194,37
Хизмати ҳуқуқӣ ва бонкию аманатгузорӣ	157,43	139,20	110,19	124,60	155,51	163,63	175,45	111,45
Дигар хизматҳо	43,803,5	24152,0	81518,5	82589,2	99571,4	74695,2	79862,9	182,32

Манбаъ: дар асоси омили солонаи вилояти Хатлон дар солҳои 1991-2020. -Боҳтар, 2022.-430 с. ҳисоб карда шудааст.

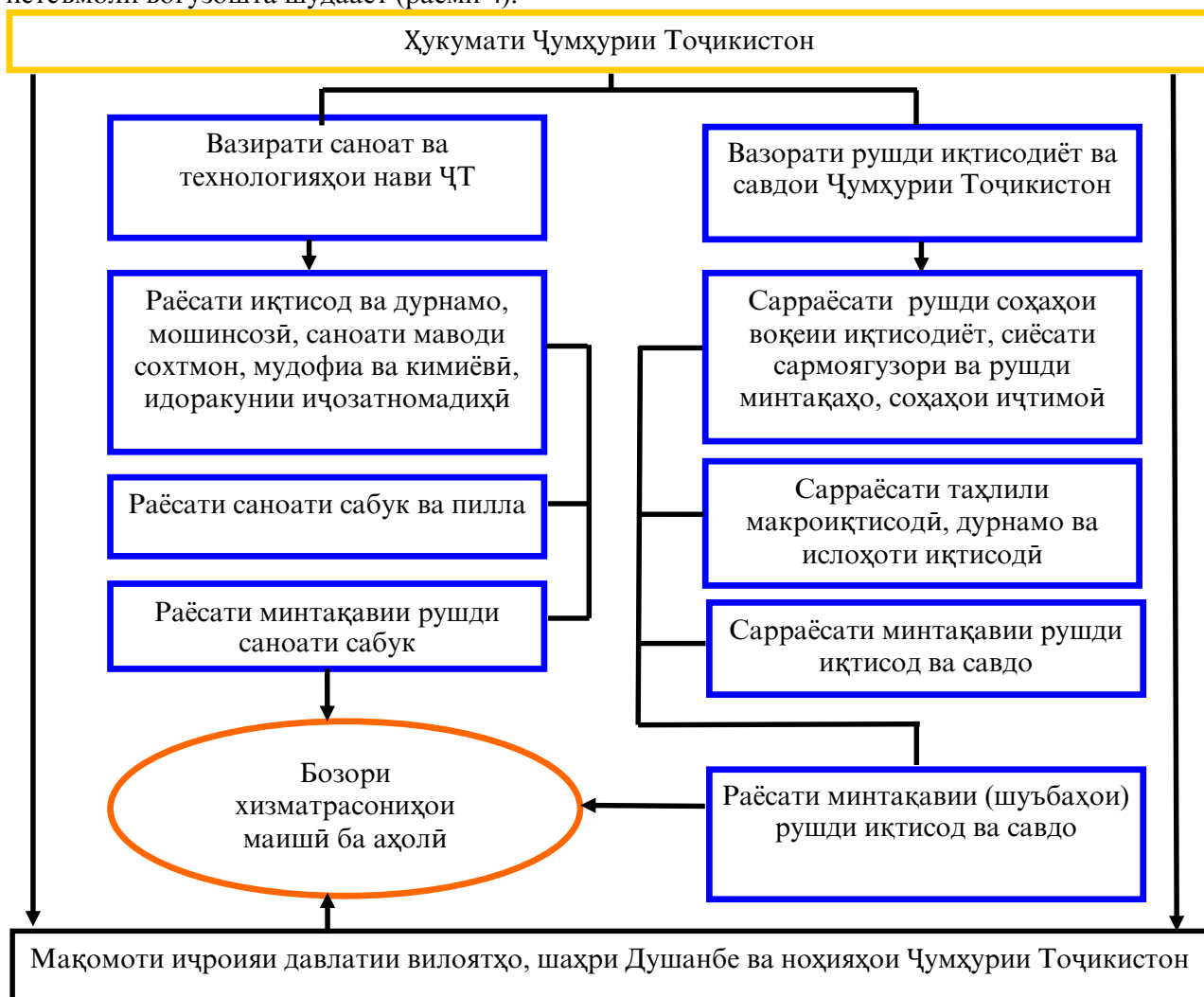
Аз ҷадвали 1 дида мешавад, ки дар тӯли солҳои 2015-2021 хизматрасонии пулакӣ ба аҳоли ва миқдори корхонаҳои ба кайд гирифташуда мутаносибан ба 39,29% ва 3,95 маротиба дар вилоят афзудааст. Дар ин солҳо мутаносибан ҳаҷми хизмати маишӣ, алоқа, хочагии манзилӣ- коммуналӣ, фарҳанг, сайёҳӣ ва экскурсионӣ, санаторию истироҳатӣ, нигоҳдории тандурустӣ ва кӯдакон дар муассисаҳои томактабӣ, хизмати ҳуқуқӣ ва бонкию аманатгузорию дигар хизматҳо мутаносибан 39,56% ва 2,32 маротиба, 90,48%, 94,24%, 6,60 маротиба, 2,02 маротиба, 63,432%, 94,37%, 11,45 % афзудааст, хизматрасонии нақлиёти мусофиркашӣ бошад ба 24,69% кам шуда, дигар хизматрасониҳо 82,32% зиёд шудааст. Инчунин дар рисола динамикаи ҳаҷми хизматрасонии пулакӣ ба аҳоли аз рӯи намудҳо дар дар солҳои 2015-2021 дар ҳамаи ноҳияю шаҳрҳои вилоят омӯхта шуда муайян карда шудааст, ки он ба ҳисоби миёна аз 6,08% (шаҳри Норақ) то 88,97% (ноҳияи Данғара) зиёд шудааст.

Дар рисола омӯзиши динамикаи тағйирёбии миқдори ателеҳо, сеҳҳо ва коргоҳҳо дар солҳои 2015-2021 гузаронида шудааст. Аз таҳлил бар меояд, ки

шумораи корхонаҳое, ки ба таъмири пойафзол, 33,33% зиёд шуда, миқдори корхонаҳои тозакунии кимиёвӣ ва хизматрасонии рангунӣ бе тағйир мондааст, дар дигар корхонаҳо суръати афзоиши он кам шудааст. Дар баробари ҳамин як қатор корхонаҳои хизмати маишӣ, хусусан дар қишлоқҷойҳо аз қор монданд ва хизматрасонии

таъмири либос, пойафзол, тозакунии кимиёвӣ, нигоҳубин ва таъмир, хизмати суратгирӣ ва ғайра ғайриқаноатбахш ба роҳ монда шудааст.

Дар рисола сохтори имрӯзаи идоракунии бозори хизматрасонии маишӣ дида баромада шуда муайян карда шудааст, ки идораи хизматрасонии маишӣ аҳоли ба зиммаи Вазорати рушди иқтисод ва савдои Ҷумҳурии Тоҷикистон ва сараёсати савдо ва бозори истеъмолӣ воғузошта шудааст (расми 4).

Расми 4 -Сохтори мақоми идоракунии бозори хизматрасонии маишӣ ба аҳолии Ҷумҳурии Тоҷикистон (пешниҳоди муаллиф)

Дар рисола бо истифодаи натиҷаҳои пурсишномаҳо хусусиятҳои рушди бозори минтақавии хизматрасониҳои пулакию маишӣ дар вилояти Хатлони Тоҷикистон муайян карда шуд. Инчунин омилҳои таъсиррасон ба ҳаҷми хизматрасонии маишӣ ба аҳоли (У- ҳаҷми хизматрасониҳои маишии расонидашуда ба аҳоли) муайян карда шудаанд. Ба қатори омилҳои асосии таъсиррасон бо истифодаи усули пешниҳоднамуда омилҳои зерин; X_1 - даромади миёна ба ҳар сари аҳоли, сомонӣ; X_2 – ҳароҷоти миёна ба ҳар сари аҳоли; X_3 – андозаи миёнаи оила; X_4 –миқдори корхонаҳои хизмати маишӣ, интихоб карда шудаанд. Дар асоси натиҷаи назарсанҷӣ пешниҳодҳое, ки барои беҳтар намудани бозори минтақавии хизматрасониҳои маишии пулакӣ ба баланд бардоштани сифати онҳо, ки ба стандартҳои байналмилалӣ ҷавобгӯ мебошанд, такмили низоми идоракунии ва танзими дар кишвар ва субъектҳои ҳудудии он дар раванди амалсозии Стратегияи миллии рушди Ҷумҳурии Тоҷикистон то соли 2030 мусоидат мекунанд асоснок карда шудаанд.

Дар рисола таҷрибаи ҷаҳонии хизматрасонии маишӣ ва низоми танзими он омӯхта шуда, хусусиятҳои рушди фаъолияти ҳунармандӣ дар соҳаи хизматрасонии маишӣ муайян карда шудааст. Инчунин ҷойгир намудани корхонаҳои хизмати маиширо дар

худуди масофаи дастраси пиёдагардӣ муайян намуда истифодаи тадбирҳои тичоратӣ сӯро нисбати рушди муомилот дар соҳаи хизматрасонии маишӣ ба аҳоли, танзим ва беҳдошти самаранокии кори корхонаҳоро бо назардошти оптимизатсияи шаклҳои моликият муҳим доништа мешавад.

Ба ақидаи муаллиф ин таҷрибаро дар раванди таҳияи концепсияи минтақавӣ, истифодаи механизми шарикӣ давлат ва баҳши хусусӣ дар соҳаи хизматрасонии маишӣ ва асоснокунӣ самтҳои асосии тақмили низоми танзими давлатӣ дар шароити муносири Тоҷикистон истифода бурдан зарур аст.

Дар боби сеюми диссертатсия – “Самтҳои асосии тақмили низоми танзими давлатии хизматрасонии маишӣ ба аҳоли” концепсияи минтақавии низоми танзими давлатии хизматрасонии маишӣ, дастгирии давлатӣ ва танзими хизматрасонии маишӣ ба аҳоли, инчунин самтҳои тақмили низоми танзими давлатӣ ҳангоми расонидани хизматрасонии маишӣ ба аҳолии вилояти Хатлон таҳия ва пешниҳод карда шудааст.

Ба ақидаи муаллиф дар шароити муносири рушди иқтисодӣ иҷтимоӣ Ҷумҳурии Тоҷикистон таҳияи Концепсияи рушди минтақавии соҳаи хизматрасонии маишӣ барои солҳои 2025-2030 бо назардошти рушди ҳунарҳои мардумӣ ва дар асоси амалӣ намудани Стратегияи милли рушди Ҷумҳурии Тоҷикистон то соли 2030, дастгирии соҳибкорӣ, таҳия ва амалӣ шудани стандарт ва низоми танзими давлатӣ зарур мебошад.

Дар диссертатсия мақсади асосии концепсияи минтақавӣ муайян намудани сӯсати давлатӣ, нақш ва усулҳои идоракунии ва танзими давлатӣ дар соҳаи хизматрасонии маишӣ ба аҳоли дар асоси банақшагирии дарозмуҳлати стратегӣ чиҳати фароҳам овардани шароитҳои ҳуқуқӣ, ташкилӣ ва иқтисодӣ, ки барои ташкили низоми муносири танзим нигаронида шудааст, ба ҳисоб меравад. Бо назардошти ин дар рисола марҳилаҳои таҳия ва татбиқи стандарти давлатии таъмини ҳадди ақали кафолатноки истеъмолкунандагон бо хизматрасониҳои аз чиҳати иҷтимоӣ аҳамияти дастрас, новобаста аз ҷои истиқомат, инчунин тақмили заминаи қонунгузорӣ ва меъёрӣ, ташаккули асосҳои танзими давлатӣ дар соҳаи истеъмолӣ ва хизматрасонӣ; татбиқи тадбирҳо ба рушди зерсохтори минтақавӣ (шаҳрӣ) ва ҳавасмандгардонии давлатии рушди фаъолияти соҳибкорӣ дар соҳаи хизматрасонии маишӣ ба аҳоли, ташаккули низоми хизматрасонии маишӣ дар Тоҷикистон, механизмҳои идоракунии давлатӣ дар соҳаи хизматрасонии маишӣ ва татбиқи концепсияро муайян менамоянд зарур шуморида мешавад. Раванди амали шудани самтҳои асосии Концепсияи рушди хизматрасонии маишӣ имконият медиҳад сатҳу сифати онро дар мамлакат, вилояти шаҳру ноҳияҳо ва маҳалҳо дар асоси талабот ба роҳ монда, иҷрои он ва идораи хизматрасонии маиширо ба аҳоли аз тарафи Вазорати рушди иқтисод ва савдои Ҷумҳурии Тоҷикистон амалӣ карда шавад.

Ба ақидаи муаллиф, барои таҳияи концепсияи ҳамкории бахшҳои давлативу хусусӣ дар ин самт мониторинги низоми худудии пешниҳоди хизматрасониҳои аз чиҳати иҷтимоӣ дорои аҳамияти иҷтимоӣ, ки ба эҷоди механизми ҳамгироии провайдерҳои иҷтимоӣ ва иҷтимоӣ нигаронида шудааст, зарур аст. Дар ин раванд хизматрасониҳои муҳими дохилӣ ҷамъоварӣ ва навсозии доимии иттилооте, ки барои муайян кардани талаботи аҳоли ба ин хизматрасониҳо заруранд; таҳлили намуд, ҳаҷм, арзиш ва сатҳи сифати хизматрасониҳои дар бозор пешниҳодшаванда; арзёбии провайдерҳое, ки дар бозори хизматрасонии иҷтимоӣ фаъолият мекунанд (шумораи кормандон, ҳаҷми хизматрасониҳои пешниҳодшуда, шакли моликият (хусусӣ ё давлатӣ); муайян намудани таъсир ба бозори хизматрасонии иҷтимоӣ мақомоти идораи давлатӣ (шаҳрӣ), ки дар бозори маҳаллии хизматрасониҳои иҷтимоӣ фармоиш медиҳанд; таҳлили низоми мавҷудаи тақсмоти захираҳо тавассути омӯзиши низоми молиявии шӯъбаҳои минтақавӣ (шаҳрии) хизматрасонии иҷтимоӣ ва сохтори тақсмоти онҳо барои категорияҳои асосии истифодабарони хизматрасониҳои маишӣ ва иҷтимоӣ аз рӯи намуд ва шартномаҳои басташударо дар бар мегиранд.

Дар рисола дар асоси таҳқиқотҳои гузаронидашуда амсилаи хизматрасонии маишии аҳамиятдоштаро барои шахрвандон аз рӯи принципҳои шарикии давлатӣ ва бахши хусусӣ таҳия карда шудааст. Инчунин ба рушди хизматрасонии маишӣ ба аҳоли ва бахши ғайридавлатии хизматрасонии маишӣ дар асоси ҷойгиркунии фармоиши давлатӣ бо шартҳои озмун байни корхонаҳои хурди хусусӣ, ташкилотҳои ғайритиҷоратии ба иҷтимоӣ нигаронидашуда, инчунин васеъ истифода намудани механизмҳои ҳамкориҳои байнисоҳаҳо зарур шуморида мешавад. Бояд қайд намуд, ки мақсади асосии ҳамкориҳои бахшҳои давлативу хусусӣ дар рушди хизматрасониҳои маишии аз ҷиҳати иҷтимоӣ муҳим ба роҳ мондани ҳамкориҳои созанда байни се тараф – сохторҳои давлатӣ, корхонаҳои тиҷоратӣ ва ташкилотҳои ғайритиҷоратӣ дар минтақа мебошад.

Бо назардошти ин дар рисола амсилаҳои амали якҷояи ҳокимият ва бизнес пешниҳод карда мешавад, ки иерархии амали якҷояро дошта, паиҳамии амалҳоро дар фазои муайянкардаи иқтисодӣ бо риояи меъёрҳо, қоидаҳо, ҳамчунин бо истифодаи таҷрибаи амалии онҳо инъикос мекунад.

Дар иқтисоди муосири Тоҷикистон, хизматрасонии маишӣ ба аҳоли асосан аз ҷониби сохторҳои тиҷоратии хусусӣ амалӣ карда мешавад. Мушкилии таҳқиқоти бозори хизматрасонии маишии Тоҷикистон ба як қатор омилҳо, аз ҷумла дараҷаи баланди сегментатсияи маҳсулот, мавҷудияти бахшҳои гуногун аз рӯи намудҳои фаъолияти иқтисодӣ, шаклҳои моликияти идоракунӣ, ҷойгиршавии ҷуғрофӣ, миқёс ва ғайра вобаста аст. Бо мақсади раванди ҳалли мушкилиҳо барномаҳои мақсаднок дар кишвар ва вилоятҳои он таҳия ва амалӣ то соли 2025 карда шудааст.

Татбиқи барномаи дастгирии соҳибкориҳои хурду миёна на танҳо коҳиши суръати рушди ин бахши иқтисодро низ дар назар дорад. Дарвоқеъ татбиқи барномаи мақсаднок, ҷудо кардани маблағҳои буҷетӣ, тамоми тадбирҳои пешбинишуда нақши ҳавасмандгардонии худро иҷро карда наметавонанд, барои ҳалли мушкилоти дар ҳуди барнома нишондодашуда мусоидат карда наметавонанд, эътироф карда мешавад. Аз ин рӯ, асосноккунӣ ва васеъсозии самтҳои асосӣ ва фишангҳои ташаккул ва рушди шарикии давлатию бахши хусусиро, ҳангоми расонидани хизматрасонии маишӣ ба аҳолии вилояти Хатлон афзалиятнок шуморидан зарур аст. Таҳлили ҳаматарафаи нишон медиҳад, ки дар Тоҷикистон ба ҳалли масоили инкишоф додани шабакаи ташкилотҳое, ки ба аҳоли дар ҷои истиқомат (масофаи дастрасии пиёдагардӣ) хизмат мерасонанд зарур аст. Аз ин рӯ дар асоси омӯзиши равишҳои гуногун ба типологияи муассисаҳои хизмати давлатӣ, дар рисола ташкили чор намуди ташкилотҳои мураккаби бисёрфунксионали муайян карда шудаанд, ки дар шароити муосир ба ин бахши бозор комилан мувофиқанд.

Таҳлил нишон медиҳад, ки дар байни навъҳои интихобшудаи корхонаҳои комплексӣ дар шароити мамлақати мо, вилояти Хатлон ва шаҳру ноҳияҳои он, маҳалҳои калони аҳолинишин дар масофаи дастрасии пиёдагардӣ ҷойгир кардани корхонаҳои кооперативии хизмати маишӣ «мултихизматрасонӣ» ва нуқтаҳои комплекси қабул ба мақсад мувофиқ аст.

Бо мақсади татбиқи вазифаҳои стратегии рушди хизматрасонии маишӣ ба аҳоли дар ҷойи истиқомат дар шаҳри Кӯлоб, аз ҷумла ташкили корхонаҳои мураккаби бисёрфунксионалии серсоҳа ва раванди ба тартиб даровардани тақсимои ҳудудии онҳо ҷиҳати расондани навъҳои алоҳидаи хизматрасонии маишӣ дар асоси дархостҳо аз тарафи Ҳукумати шаҳри Кӯлоб ва Раёсати бозори истеъмолӣ ва хизматрасонӣ зарур мебошад. Инчунин дар рисола дар асоси таҳқиқотҳои анҷомдода оид ба рушди шарикии давлатӣ ва бахши хусусӣ дар Ҷумҳурии Тоҷикистон номгӯии пешниҳодҳо оид ба рушд ва истифодаи ин механизм дар соҳаи хизматрасонии Ҷумҳурии Тоҷикистон асоснок карда шудааст.

Дар рисола самтҳои такмили низоми танзими давлатӣ ҳангоми расонидани хизматрасонии маишӣ ба аҳоли бо назардошти таҳқиқи хусусиятҳо ва истифодаи шаклҳои афзалиятнок ва натиҷаҳои арзёбии самаранокии онҳо ҳангоми ҳалли вазифаҳои

махусан муҳимми иҷтимоию иқтисодӣ дар соҳаи хизматрасонӣ ва таъмини рушди иҷтимоию иқтисодӣ дар Ҷумҳурии Тоҷикистон ва аҳолии вилояти Хатлон асоснок ва пешниҳод карда шудааст. Аз тарафи дигар дар рисола барои инкишоф ёфтани хизматрасонии маишӣ ба аҳоли таҳияи Веб-хизматро дар асоси истифодаи технологияи рақамӣ барои пешниҳоди хизматрасониҳои маишӣ муаллиф зарур мешуморад. Инчунин дар рисола дурнамоӣ нишондиҳандаҳоеро, ки тараққиёти соҳаи хизматрасонии маишӣ аҳолиро дар Ҷумҳурии Тоҷикистон, вилояти Хатлон ва баъзе аз шаҳру ноҳияҳои он то соли 2030 бо истифодаи барномаи MS EXCEL ва интиҳоби омилҳои таъсиррасон тарҳрезӣ карда шудааст (ҷадвали 2).

Ҷадвали 2- Натиҷаи дурнамои хизматрасонии маишӣ дар Ҷумҳурии Тоҷикистон, вилояти Хатлон ва баъзе аз шаҳру ноҳияҳои он то соли 2030

Номи маҳал	Амсилаи коррелятсионӣ регрессионӣ	2024	2025	2030	Афзоиши миёнаи солона, %
Ҷумҳурии Тоҷикистон	$Y=20353,81 +10,41272*X_1-2,47953*X_2-2076,26*X_3-1,44296*X_4$. $R^2=0,804438262$; $R=0,896904823$.	5761,56	5884,00	6496,20	102,06
Вилояти Хатлон	$Y=4625,5790 +0,070829164*X_1 +2,284083041*X_2- 699,678802*X_3+ 0,839410056*X_4$. $R^2=0,947348$; $R=0,973318$	802,256	830,85	973,82	103,35
Шаҳри Бохтар	$Y=-995,22-0,325X_1+0,598306X_2-152,1166X_3-3,27474X_4$. $R^2=0,986062$; $R=0,972318$	56,35	59,44	74,78	104,93
Шаҳри Кӯлоб	$Y=-122,287-0,06387*X_1+0,146765X_2+21,7169*X_3+0,046112*X_4$. $R^2=0,902235$; $R=0,94986$	99,73	103,81	124,22	103,80
Ноҳияи Данғара	$Y=160,9724-0,01112*X_1+0,1139777*X_2-24,1926*X_3+0,333914*X_4$. $R^2=0,967801$ $R=0,93664$	68,22	71,18	86,01	104,02
Ноҳияи Восеъ	$Y=-788,762+0,977687*X_1-1,07204*X_2+121,5766*X_3-0,160940,333914*X_4$. $R^2=0,942745$; $R=0,970951$	98,43	102,38	122,11	103,73
Ноҳияи Ёвон	$Y=-9955,22-0,47325*X_1+0,5983067*X_2+152,1166*X_3-3,27474*X_4$. $R^2=0,967801$; $R=0,93664$	109,59	114,98	141,99	104,51

Манбаъ: ҳисобҳои муаллиф бо истифодаи барнома MS EXCEL.

Аз ҷадвали 3 дида мешавад, ки то соли 2030 дар вилояти Хатлон ва баъзе аз шаҳру ноҳияҳои он ҳаҷми хизмати маишӣ ҳамасола аз 2,06 то 4,93 фоиз меафзояд. Инчунин натиҷаи баҳодихии коэффитсиенти коррерятсия $-R$ (аз 0,896904823 то 0,972318) ва детерминатсия R^2 (0,8044368262 то 0,986062) нишон медиҳад, ки онҳо эътимоднок буда дар раванди танзими хизматрасонии маишӣ ба аҳоли ва рушди онҳо то соли 2030 мавриди истифода қарор дода шаванд.

Ба ақидаи муаллиф танҳо дар асоси ташкили самараноки шаклҳои хурду миёнаи фаъолияти соҳибкорӣ дар шароити квазирақобат самаранокии соҳаи хизматрасонии маишӣ ба аҳолии кишвар баланд бардоштан имконпазир аст.

Дар маҷмӯ амалӣ намудани самтҳои асоснок ва пешниҳод кардашуда имконият медиҳад, ки рушди сифати хизматрасониҳои маишӣ ба аҳолии вилояти Хатлон дар ҷорҷӯбаи амалисозии Стратегияи миллии рушди Тоҷикистон то 2030 таъмин карда шавад.

ХУЛОСА ВА ПЕШНИҲОДОТ

А) Натиҷаҳои асосии илмӣ диссертатсия

1. Дар Ҷумҳурии Тоҷикистон тӯли солҳои соҳибистиклолӣ рушди иқтисодию иҷтимоӣ таъмин карда шуда, сатҳ ва сифати зиндагии аҳоли баланд бардошта шуд. Ин натиҷаҳо асосан дар натиҷаи оқилона таҳия ва амалисозии самтҳои асосии рушди иҷтимоию иқтисодии кишвар, ки ба таъмини сармоягузорӣ аз ҳисоби сарчашмаҳои гуногуни маблағгузорӣ ва тақмили механизми идоракунии иқтисодӣ ба даст оварда шудааст. Аз ин рӯ, таҳия ва рушди стратегии муосир, ташаккули низоми нави муносибатҳоро, ки ба ҳамбастагии сарфакоронаи рақобати озод дар асоси амалисозии механизми танзими давлатӣ чихати баландбардории сифати хизматрасониҳои расонидашаванда ба иқтисодӣ ва қиршҳои ҷудоғонаи ҷомеа ба ҷойи аввал мебарояд [4-М, 8-М, 9-М, 10-М].

2. Дар диссертатсия асосҳои концептуалии рушди соҳаи хизматрасониро муаллиф дар асоси афзудани нақши ин соҳа дар таъмини рушди иқтисодию иҷтимоии низоми иқтисодӣ бозорӣ асоснок намуда, ҳамчунин равишҳои назариявӣ ва хусусиятҳои истифодаи онҳо дар соҳаи хизматрасонӣ ба аҳоли дар шароити иқтисоди бозорӣ аниқ намудааст [4-М, 7-М, 10-М].

3. Дар рисола моҳияти иҷтимоию иқтисодии хизматрасонии маишӣ ва таснифоти он омӯхта шуда, нақши он дар шароити рушди муносибатҳои бозорӣ бо назардошти зарурият ва пешниҳоди хизматрасониҳои ҷавобгӯи талаботи шароити муосири рушди соҳаи хизматрасонӣ ба аҳоли муайян карда шудааст [7-М, 8-М, 9-М].

4. Аз тарафи муаллиф дар диссертатсия хусусиятҳо ва масоили низоми танзими хизматрасонии маишӣ ба аҳоли таҳқиқ ва ошкор карда шуданд, ки пеш аз ҳама тақмили низоми танзими давлатии хизматрасонии маиширо ба аҳоли дар шароити иқтисодӣ инноватсионӣ ва бозорӣ тақозо менамоянд [4-М, 8-М, 11-М].

5. Дар асоси арзёбии вазъ ва рушди иқтисодӣ соҳаи хизматрасонӣ дар Ҷумҳурии Тоҷикистон, таҳлили вазъи хизматрасонии пулакию маишӣ ба аҳолии он ва вилояти Хатлон дар кори диссертатсионӣ камбудихои ҷойдошта ва масоилҳои мавҷуд буда, омилҳои таъсиррасон ба ҳаҷми хизматрасонии маишӣ дар асоси натиҷаҳои назарсанҷишӣ муайян карда шуда, амсилаи фаъолгардонии таъмини сармоягузорию рушди шарикӣ давлатию хусусӣ дар соҳаи хизматрасонӣ ва хизматрасонии маишию концепсияи минтақавии низоми танзими давлатии хизматрасонии маишӣ ба аҳоли таҳия карда шудааст [1-М, 4-М, 5-М, 6-М].

Б) Таъсиҳи оид ба истифодаи амалии натиҷаҳои таҳқиқот

1. Дар рисола таҷрибаи ҷаҳонии хизматрасонии маишӣ омӯхта шуда пешниҳодҳо оид ба истифодаи таҷрибаи мазкур дар Ҷумҳурии Тоҷикистон ирсол карда шудааст. Инчунин дар асоси таҳлил ва синтези ҳаматарафа арзёбии маҷмуии барқароршавӣ, рушд ва васеъшавии самтҳои танзими давлатии хизматрасонии маишӣ ба аҳоли дар Ҷумҳурии Тоҷикистон анҷом дода шудааст [3-М, 4-М, 9-М, 10-М, 11-М].

2. Дар диссертатсия таҳияи концепсияи минтақавии низоми танзими давлатии хизматрасонии маишӣ пешниҳод карда шуда, механизми дастгири давлатӣ ва танзими хизматрасонии маишӣ ба аҳоли бо назардошти баназаргирии хусусиятҳо, созмон додани комплекси ягонаи хизматрасонии маишии масофаи дастраси пиёдагардӣ ба аҳоли ва идоракунии он тақмил дода шудааст.

Ҳангоми таҳияи концепсияи низоми танзими давлатии хизматрасонии маишӣ, механизми дастгири давлатӣ ва танзими рушди шарикии давлатию хусусӣ дар соҳаи хизматрасонии маишӣ дорои аҳамияти иҷтимоӣ ба аҳоли такмил дода шудааст. Амсилаи таҳиякардаи фаъолгардонии фишангҳои сармоягузорӣ ва рушди лоиҳаҳои шарикии давлатию хусусӣ ва дар асоси он стратегияи ташаккулдодаи васеъкунии самтҳо ва фишангҳои шарикии давлатию хусусӣ дар шароити нави фаъолияти соҳаи хизматрасонӣ ва маишӣ имконият медиҳад, ки мавқеи истифодаи ин механизм дар Ҷумҳурии Тоҷикистон васеъ карда шаванд. Аз тарафи дигар амалисозии стратегияи мазкур такмили қонунгузорию дар соҳаи шарикии давлатию хусусӣ; амалисозии чорабиниҳои таҳиякарда оид ба банақшагири ва идоракунии сарфакорона ҳангоми омодашавӣ ва амалисозии лоиҳаҳои сармоягузорӣ; истифодаи меъёрҳои арзёбии самаранокии амалисозии лоиҳаҳо бо назардошти пешниҳоди босифати хизматрасониҳои маишӣ ба аҳоли; баландбардории самаранокии тайёркунӣ ва сатҳи таҳассуси мутахассисонро дар ин соҳа дар бар мегирад [3-М, 4-М, 5-М, 11-М, 12-М].

3. Такмили механизми танзими давлатӣ ва дастгирии рушди шарикии давлатӣ ва баҳши хусусӣ дар соҳаи хизматрасонии Ҷумҳурии Тоҷикистон зарурати таҳияи барномаҳои стратегии рушдро дар асоси аниқкунони мафҳумҳо, муайянкунии шакл, метод, фишангҳои дастгирии шарикӣ, ҳамчунин таҳияи регламенти маъмурии ҳамкориҳои давлат бо соҳибкориро дар доираи лоиҳаҳои шарикӣ ва шартномаҳои типии байни онҳо талаб мекунад.

Аз ин лиҳоз аз тарафи муаллиф намудҳои паҳншавии шаклҳои нави шарикии давлатӣ ва баҳши хусусӣ (минтақаҳои махсуси иқтисодӣ, технопаркҳо, фондҳои венчурӣ ва ғайра) аз набудани фарҳанги дахлдори соҳибкорӣ дар соҳаи хизматрасонӣ, аз ҷумла хизматрасонии маишӣ ҳисоб карда шудааст. Ба ақидаи муаллиф маҳдудиятҳои институтсионалии рушди механизми шарикӣ дар соҳаи хизматрасонии Ҷумҳурии Тоҷикистон чунин шахр додан ба маврид аст: нобудани барномаҳои асоснок ва вариантҳои нақшаҳои рушд ва амалисозии лоиҳаҳои шарикӣ, таъмини меъёри ҳуқуқии онҳо; паст будани самаранокии идораи маъмурии анҷомдиҳандаи танзими муносибатҳои шарикии давлатӣ ва баҳши хусусӣ дар соҳаи хизматрасонии маишӣ ба аҳоли; рушд наёфтани институтҳои ҳуқуқи расмӣ ва моликият; қорӣ накардани дастовардҳои иқтисодии рақамӣ ва инноватсионӣ дар соҳаи хизматрасонии маишӣ ба аҳоли ва ғайра [3-М, 4-М, 5-М, 11-М, 12-М].

4. Дар рисола муаллиф ҳангоми пурзӯршавии механизми танзими давлатии хизматрасонии маишӣ истифодаи механизми шарикии давлатиро дар асоси расонидани:

– кӯмаки молиявӣ бо назардошти додани займҳо ва пешниҳоди имтиёзҳо ва ё муҳлатдиҳӣ оид ба пардохти андозҳои ситондашаванда дар раванди амалӣ намудани лоиҳаҳо;

– дастгирии шарикии хусусӣ ва ё ширкати лоиҳакашӣ (ҳамкорӣ дар бораи гирифтани литсензия, иҷозатнома, мувофиқгардониҳо, пешниҳод кардани ҳуқуқи истисноӣ ба фаъолият дар доираи шартномаи басташуда ва ғайра)-ро зарур мешуморад.

Ба сифати самтҳои муҳими танзими давлатӣ ва дастгирӣ метавон чорабиниҳоро оид ба ҳимояи сармоягузориҳои хусусӣ ба ин лоиҳаҳо ном бурд. Ҳангоми баррасии ин масъала такмили танзими давлатӣ ва худтанзимкунӣ дар соҳаи хизматрасонии маишӣ ба аҳоли зарур аст [4-М, 8-М, 10-М, 11-М, 12-М].

5. Дар таҳқиқоти диссертатсионӣ аз тарафи муаллиф самтҳои такмили низоми танзими давлатӣ ҳангоми расонидани хизматрасонии маишӣ ба аҳоли бо назардошти таҳқиқи хусусиятҳо ва истифодаи шаклҳои афзалиятнок ва натиҷаҳои арзёбии самаранокии онҳо дар ҳалли вазифаҳои махсусан муҳими иҷтимоӣ иқтисодӣ дар соҳаи хизматрасонӣ ва таъмини рушди иҷтимоӣ иқтисодӣ дар Ҷумҳурии Тоҷикистон ва аҳолии вилояти Хатлон асоснок ва пешниҳод карда шудааст.

Ташаккули механизмҳои хоҷагидорӣ ва ташкилӣ пешниҳоди хизматрасониҳои маиширо ба аҳоли талаб мекунад ва он ҳалли чунин масъалаҳоро тақозо мекунад:

а) Дар соҳаи танзими конунгузорӣ бинобар вучуд надоштани санади конунгузорию меъёрии ба мақсад мувофиқ муқаррар намудани заминаи ҳуқуқии соҳаи хизматрасонии маишӣ на танҳо барномаҳои рушди соҳаи хизматрасонии маишӣ таҳия ва қабул кардан зарур аст. Инчунин зарурияти қабули қонун «Дар бораи рушд ва дастгирии давлатии хизматрасонии маишии аҳоли» дар кишвар зарур аст ва қоркарди «Низомнома дар бораи тартиби аккредитатсияи қорхонаҳои хизматрасонии маиширо барои категорияҳои аз ҷиҳати иҷтимоӣ ҳифзнашаванда (қамдаромад)» ҳамчун қорхонаи иҷтимоии хизмати маишӣ бо муайян кардани механизми ташаккули фармоишҳои ҷамъиятӣ ва ҷубронпулӣ муайян карда шаванд.

б) Танзими иқтисодӣ, таҳияи сохтори иқтисодӣ, ташкили Палатаи ҳунармандонро, механизмҳо, танзими молиявӣ қарзӣ ва андозро таъмин менамояд, инчунин дастрас будани намудҳои хизмати маишӣ ба аҳолиро дар бар мегирад.

в) Сиёсати қарзӣ молиявӣ ва андоз, дастгирии давлатии мустақкам намудани пояи моддию техникаи қорхонаҳо, ҷудо намудани субсидияҳо барои рушди хизматрасониҳои аҳамияти иҷтимоӣ, ҷуброни як қисми хароҷоти ташкилотҳои хизматрасониро, додани ғоизи қарзӣ, ки барои инкишофи хизматрасонии маишӣ ба аҳоли гирифта шудаанд, пешбинӣ менамояд.

г) Дар соҳаи танзими ташкилӣ ва таъминот механизмҳо барои таъмини баробар кардани дараҷаи хизматрасонии маишии байни ноҳияҳо деҳаҳои аҳолинишин, мутобиқгардонии ғолияти қорхонаҳо ва баланд бардоштани самаранокии қори онҳо, ба амал баровардани тадбирҳои баланд бардоштани дараҷаи қасбии мутахассисони соҳаи хизматрасонии маишӣ, тақмил додани ҳисоботҳои омӯрӣ зарур аст ва дар ноҳияю шаҳру вилоят сохтори идорақунии хизматрасонии маишӣ дар сохтори ҳоқимияти идораи маҳаллӣ ташкил карда шавад.

д) Масъалаи бо майдони истеҳсоли таъмин намудани объектҳои хоҷагӣ низ метавонад тавассути механизмҳои ҳамқориҳои бахшҳои давлативу ҳусусӣ (бо роҳи иҷора ё харидани молиякати қоммуналии истифоданашуда) ҳал карда шавад.

е) Барои қорхонаҳои дар деҳот ғолиятқунандаи хизматрасонии маишӣ тайёр кардан ва ташкил намудани қурсҳои тақмили ихтисоси мутахассисони соҳа дар қомбинатҳои таълимию истеҳсоли ё Палатаи ҳунармандон дар баробари қомбинатҳои таълимию истеҳсолии мавҷудаи байнимақтабӣ ба роҳ монда шавад.

Дар маҷмӯ амалӣ шудани самтҳои тақмили низоми танзими давлатӣ ва ҳудтанзимқунӣ ҳангоми расонидани хизматрасонии маишӣ ба аҳоли имқоният диҳад, ки иҷрои онҳо дар сатҳи нав ба роҳ монда шуда барои беҳдошти сатҳи зисту зиндагии қиршҳои гуногуни мардуми Тоҷикистон ва вилояти Хатлон шароити мусоид муҳайё созад [1-М, 2-М, 4-М, 5-М,7-М,12-М].

6. Дар диссертатсия барои инкишоф ёфтани хизматрасонии маишӣ ба аҳоли таҳияи Веб-хизматро дар асоси истифодаи технологияи рақамӣ барои пешниҳоди хизматрасониҳои маишӣ ба аҳолиро муаллиф зарур мешуморад. Истифодаи ин низом имқоният медиҳад, ки муштариён барои фармоиш додани хизмат дар асоси сабти ном, варақаи дархостро пур намуда аз рӯйхати хизматрасонӣ номи хизматро интиҳоб қунанд; маблағи пардохти хизматрасониро нишон дода давраи мушаххаси хизматро интиҳоб намоянд; маълумоти иловагӣ пешниҳод қунанд (суроға, маълумоти иловагӣ дар бораи хизматрасонӣ, талабот ва ғайра), аз санҷиши оддии азқайдгузарӣ гузаранд, баъди иҷрои хизматрасонӣ натиҷаҳоро баҳо диҳанд [4-М, 9-М, 10-М,12-М].

7. Дар рисола бо истифодаи барномаи MS EXCEL ва интиҳобу бақодихии омилҳои таъсиррасон дурнамоӣ нишондиҳандаҳои рушди соҳаи хизматрасонии маиширо ба аҳолии Ҷумҳурии Тоҷикистон, вилояти Хатлон ва баъзе аз шаҳру ноҳияҳои он дар асоси амсиласозии бисёромилаи иқтисодию риёзӣ то соли 2030 ҳисоб карда шуда, истифодаи Веб-хизматҳо дар раванди муосири рақамиқунонӣ, дастгирии ҳуқуқӣ, ташаккули

зерсохтори оқилонаи дастгирии соҳибқорони хурду миёна дар соҳаи хизматрасонии маишӣ пешниҳод карда шудааст [2-М, 5-М, 6-М, 8-М,11-М, 12-М].

Дар маҷмӯ татбиқи самтҳои афзалиятноки пешбинишудаи рушд ва ҳалли масоили ташкили хизматрасонии комплекси маишӣ метавонад сифати хизматрасонии маиширо ба аҳоли дар шаҳру ноҳияҳои вилояти Хатлон ва Тоҷикистон дар шароити амали шудани СМР-2030 таъмин намояд.

Аз тарафи дигар, истифодаи оқилонаи самтҳои дар диссертатсия пешниҳодшуда барои баландбардории сатҳи зиндагии аҳоли, рушди баробари соҳаи хизматрасонии маиширо дар Ҷумҳурии Тоҷикистон, шаҳру ноҳияҳои вилояти Хатлон дар раванди амалигардонии Стратегияи миллии рушди Тоҷикистон то соли 2030 имконият медиҳад.

ФЕҲРИСТИ ҚОРҲОИ ЧОПШУДАИ МУАЛЛИФ ДОИР БА МАВЗӢИ ДИССЕРТАТСИЯ

А) Интишорот дар маҷаллаҳои тақризшаванда, ки аз ҷониби ҚОА-и назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон тавсия шудаанд:

[1-М] Шарифова Д.М. Ҳамқориҳои давлат бо бахши хусусӣ омили рушди босуботи иқтисодиёти вилояти Хатлон //Паёми Донишгоҳи миллии Тоҷикистон. Бахши илмҳои иҷтимоӣ-иқтисодӣ ва ҷамъиятӣ (маҷаллаи илмӣ) 2019.№5. қисми 2, саҳ 190-196. ISSN 2413-5151.

[2- М] Шарифова Д.М. Ташаккул ва рушди бахшҳои давлатӣ ва хусусӣ дар вилояти Хатлон//Паёми Донишгоҳи миллии Тоҷикистон. Бахши илмҳои иҷтимоӣ-иқтисодӣ ва ҷамъиятӣ (маҷаллаи илмӣ) 2020. №3. саҳ 65-70. ISSN 2413-5151

[3- М] Шарифова Д.М. Таҷрибаи хориҷии шарикии давлатию хусусӣ//Паёми Донишгоҳи давлатии тижорати Тоҷикистон (маҷаллаи илмӣ) № 4/2(44)2022. саҳ 160-165. ISSN 2308-054X.

[4- М] Шарифова Д.М. Рушди низоми танзими давлатии хизматрасонии маишӣ ба аҳоли дар шароити муосир// Паёми Донишгоҳи давлатии тижорати Тоҷикистон(маҷаллаи илмӣ) №3(48)2023. саҳ 123-130. ISSN 2308-054X.

[5- М] Шарифова Д.М., Раҷабов Р.К. Дастгирии давлатӣ ва танзими хизматрасонии маишӣ ба аҳоли // Паёми Донишгоҳи давлатии тижорати Тоҷикистон (маҷаллаи илмӣ) №3(48)2023. саҳ,15-21. ISSN 2308-054X.

Б) Мақолаҳо дар дигар маҷаллаҳо ва маҷмӯи маводҳои конференсия:

[6- М] Шарифова Д.М., Раҷабов Р.К.Таҳлили расоннидани хизмати маишӣ ба аҳолии Тоҷикистон ва вилояти Хатлон дар шароити иқтисодиёти рақамӣ//Рушди технологияҳои рақамӣ дар шароити муосир: маводҳои конференсияи байналмилалӣ илмию амалӣ бахшида ба “Бистсолаи омӯзиш ва рушди фанҳои табиатшиносӣ, дақиқ ва риёзӣ дар соҳаи илм ва маориф”(солҳои 2020-2040) 27-28 декабри соли 2022 / Зери назари доктори илмҳои техникӣ Х.Х. Назарзода, доктори илмҳои иқтисодӣ Ф.Р.Шаропов доктори илмҳои ҳуқуқшиносӣ Н.А. Қудратов. – Душанбе: “ДДТТ”, 2022.-479 с.-С.36-42.

[7- М] Шарифова Д.М. Моҳияти иҷтимоию иқтисодӣ ва нақши хизматрасонии маишӣ ба аҳоли дар шароити рушди муносибатҳои бозорӣ// Самтҳои афзалиятноки рушди истеҳсолот ва рақобатпазирии КАС-и Ҷумҳурии Тоҷикистон бо истифодаи усулҳои инноватсионӣ. Маводи конференсияи илмӣ-амалии ҷумҳуриявӣ дар хошияи саноаткунонии босуръати кишвар ва эълон шудани солҳои 2022-2026 ҳамчун солҳои рушди саноат (ш.Кӯлоб, 27.05.2022с.). - Кӯлоб: Донишкадаи технология ва менеҷменти инноватсионӣ дар шаҳри Кӯлоб, 2022.-325с.- саҳ.99-107.

[8- М] Шарифова Д.М. Таҳқиқи хусусиятҳо ва масоили низоми танзими хизматрасонии маишӣ ба аҳоли//Самтҳои афзалиятноки рушди истеҳсолот ва рақобатпазирии КАС-и Ҷумҳурии Тоҷикистон бо истифодаи усулҳои инноватсионӣ. Маводи конференсияи илмӣ-амалии ҷумҳуриявӣ дар хошияи саноаткунонии босуръати кишвар ва эълон шудани солҳои 2022-2026 ҳамчун солҳои рушди саноат (ш.Кӯлоб, 27 соли 2022). - Кӯлоб: Донишкадаи технология ва менеҷменти инноватсионӣ дар шаҳри Кӯлоб, 2022.-325с.- саҳ.107-114.

[9- М] Шарифода Д.М.Соҳаи хизматрасонӣ дар низоми иқтисодиёти миллӣ//Худидоракунии маҳаллӣ:дастовардҳо, мушкилот ва дурнамои рушд дар Ҷумҳурии Тоҷикистон. Маҷмӯи мақолаҳои конференсияи байналмилалӣ илмӣ-назариявӣ (ш. Душанбе, 11-12 ноябри соли 2022). -Душанбе: Академияи идоракунии давлатии назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон, 2022.-саҳ.561-569.

[10- М] Шарифова Д.М., Джабборов А.А., Зубайдов С. Системный подход к изучению потребительского рынка// Таджикистан и современный мир: актуальные проблемы развития инновационной экономики. Сборник материалов IX-ой международной научно-практической конференции: под общей редакцией д.э.н., профессора Раджабова Р.К. – Душанбе: ТГУК, 2021. – 348с.-С.137-139.

[11- М] Шарифова Д.М., Раджабов Р.К., Рахимов Н.К. Особенности формирования и развития механизмов финансирования и государственной поддержки производителей сферы услуг на основе зарубежного опыта// Развитие финансовой и банковской системы Республики Таджикистан в условиях глобализация. Сборник материалов республиканской научно-практической конференции (24 февраля 2020 года, г. Душанбе). – Душанбе: «ТГУК», 2020. – 127с. -С.31-37.

[12- М] Шарифова Д.М., Раҷабов Р.К., Зоиров И.У.Тачрибаи хорича оид ба рушди ҳамкориҳои давлативу хусусӣ дар шароити муосир// Паёми Донишгоҳи давлатии тичорати Тоҷикистон (маҷаллаи илмӣ) 2(23) 2018, саҳ 5-13. ISSN 2308-054X.

**ИНСТИТУТ ТЕХНОЛОГИЙ И ИННОВАЦИОННОГО МЕНЕДЖМЕНТА
В ГОРОДЕ КУЛЯБЕ**

УДК: 338.467:338.242(575.3)

На правах рукописи

ШАРИФОВА ДИЛОРОМ МУСТАФОКУЛОВНА

**СОВЕРШЕНСТВОВАНИЕ СИСТЕМЫ ГОСУДАРСТВЕННОГО
РЕГУЛИРОВАНИЯ БЫТОВОГО ОБСЛУЖИВАНИЯ НАСЕЛЕНИЯ
(на примере Хатлонской области)**

АВТОРЕФЕРАТ

диссертации на соискание ученой степени кандидата экономических наук
по специальности 08.00.05 – Экономика сферы услуг (08.00.05.01 – Торговля,
коммерческие и бытовые услуги)

Куляб – 2023

Работа выполнена на кафедре экономики Института технологий и инновационного менеджмента в городе Куляб.

Научный руководитель: **Раджабов Раджаб Кучакович,**
доктор экономических наук, профессор
Таджикского государственного университета
коммерции

Официальные оппоненты: **Джумъев Баховиддин Махмадназарович,**
доктор экономических наук, доцент,
заведующий кафедрой мировой экономики
Международного университета туризма и
предпринимательства Таджикистана

Ахмадов Раимджон Раджабович,
кандидат экономических наук, доцент
кафедры государственного и местного
управления Таджикского национального
университета

Ведущая организация: Таджикский государственный финансово-
экономический университет

Защита диссертации состоится 13 января 2023 года в 15⁰⁰ на заседании диссертационного совета 6Д.КОА-012 при Таджикском государственном университете коммерции (Республика Таджикистан, 734061, г. Душанбе, ул. Дехоти, ½).

С диссертацией и авторефератом можно ознакомиться на официальном сайте ТГУК (www.ddtt.tj) и в библиотеке университета по адресу: 734061, г. Душанбе, ул. Дехоти, ½.

Автореферат разослан « ____ » _____ в 2023 года.

Ученый секретарь
диссертационного совета,
доктор экономических наук, доцент

Толибов К.К.

ВВЕДЕНИЕ

Актуальность темы диссертационной работы. В последние годы произошли существенные экономические изменения в связи с развитием инновационной и цифровой экономики, созданием организационно-экономического механизма и регулированием системы управления отраслями и предприятиями, оказанием и реализацией услуг, в том числе бытовых услуг. Повышение роли и значения бытовых услуг для населения требует использования современных инструментов и продвижения операций, отвечающих потребностям участников рынка, совершенствования механизма государственного регулирования, разработки стратегии развития и внесения изменений в этот процесс.

Мировой опыт свидетельствует о том, что экономики сферы услуг любого государства развивается в зависимости применения согласованного механизма между производителями и различными слоями населения, а в современных условиях, считается одним из актуальных вопросов рыночного развития и осуществляется только на основе научного обоснования механизма государственного регулирования бытового обслуживания населения.

Различные демографические, экономические, социальные, географические, технические, технологические и временные факторы влияют на развитие сферы услуг и его сегмента бытового обслуживания населения. Эти факторы считаются очень важными и оказывают существенное влияние на тенденции развития ВВП и ВРП, происходящих изменений в удовлетворении спроса на товары и услуги, вопросы продуктивной занятости, уровень доходов населения, состояние государственного бюджета, развитие регионов и международных отношений.

В этих условиях поиск стабильных источников финансирования развития экономики страны и сферы услуг для обеспечения устойчивого развития стал одним из важнейших вопросов. С этой точки зрения, принимая во внимание ограниченность финансовых госсредств, возникла необходимость решения указанных проблем используя инвестиции и возможности частного бизнеса с учетом улучшения взаимоотношений между государством и данным сектором. Поэтому, рациональным считается производство и предоставления услуг использования и разработки направлений совершенствования системы государственного регулирования при оказании бытовых услуг.

Важно заметить, что при обеспечении подхода обоснования и расширения направлений совершенствования системы государственного регулирования при оказании бытовых услуг населению областей, городов, районов и сел появляется возможность направления неиспользуемых средств частного бизнеса на госуровне. Также в современных условиях существуют формы сотрудничества государства и частного сектора для решения социально-экономических задач с учетом применения взаимовыгодных условий, приоритетно в сфере услуг и бытового обслуживания населения (БОН). При этом заключении договор между указанными субъектами дает возможность оценить достижение поставленных целей с учетом получения прибыли, совершенствования государственной системы и повышения эффективности услуг и управления рисками.

Кроме того, пересмотр системы государственного регулирования бытового обслуживания населения требует совершенствования региональной концепции этой системы. В таких условиях сложность социально-экономической жизни затрудняет выполнение государством общественно важных задач, а реализация данного мероприятия позволит усовершенствовать механизм финансирования и мотивации целевых проектов в сфере бытового обслуживания уязвимых слоев населения.

Анализ современного экономического и социального положения Республики Таджикистан и ее регионов показывает, что переход на новую концепцию финансирования экономики и сферы услуг рассматривается очень важным. Следует отметить, что в Республике Таджикистан за годы независимости становление сферы услуг происходило под влиянием различных факторов, и отставание республики по производительности труда от других государств под влиянием внешних и внутренних факторов, транспортного тупика,

неразвитости МТБ предприятий, внедрения современных методов предоставления услуг, цифровых технологий и др.

Исходя из этого актуальность темы диссертации в условиях Таджикистана определяется с учетом следующих условий:

а) в условиях организации современного общества важным считается участие населения в выборах органов законодательной и исполнительной власти с учетом уровня и оценки качества жизни. Исходя из этого формирование и развитие отношений в условиях рынка, БОН должно быть направлено на повышение их жизненного уровня, на увеличение государственного бюджета и на выполнение важных социальных задач;

б) использование потенциала предприятий, организаций и индивидуальных предпринимателей, правильная оценка результатов приватизации имущества в сфере бытового обслуживания (СБО) и предоставления этих услуг населению, государственная поддержка и совершенствование управления этой отраслью считаются очень важными. Действующая система господдержки предпринимательства в стране пока функционирует недостаточно рационально. В первую очередь это связано с отсутствием достоверных данных для оценки оказания материальной помощи, рационального распределения средств фонда поддержки предпринимательства, выделении кредитов, льгот, субсидий, грантов и т.п.;

в) эффективное влияние механизма управления и регулирования бытового обслуживания населения должно основываться на использовании достоверной информации и реального анализа современной ситуации, выявлении тенденций, влияющих факторов и прогнозировании возможного развития СБО населения. СБО считается приоритетным объектом государственного и местного самоуправления (Хукуматов) в областях, городах, районах и селах. Однако из-за отсутствия четко определенных методик и необходимых данных в настоящее время невозможно обеспечить инновационное развитие бытовых услуг для всех слоев населения, включая инвалидов и взрослых;

г) отсутствие в Республике Таджикистан научно-обоснованной модели организации комплексного БОН, управления и их планирования с учетом определения влияния различных факторов на спрос населения, доступ к ним, а также применение механизма партнерства государства и частного бизнеса, госрегулирования этих услуг в условиях обеспечения устойчивого развития областей, городов, районов и т.д.

Все вышеуказанное предсказывает комплексное исследование и решение теоретико-практических вопросов формирования концепции обеспечения развития сферы услуг и сферы бытового обслуживания, улучшения инвестиционного климата, обеспечения эффективности использования депозитов в реальные инвестиции, привлечения иностранных инвесторов требует выполнения адресного исследования. В связи с этим важным считаем изучение вопросов развития системы государственного регулирования в сфере развития сферы услуг, особенно бытового обслуживания населения.

Проблема совершенствования системы государственного регулирования в сфере оказания бытовых услуг населению с учетом его социальной значимости в Республике Таджикистан и Хатлонской области до настоящего времени недостаточно изучена.

Степень изученности проблемы. Анализ современной экономической литературы показывает, что вопросам оздоровления, активизации, ускорения развития сферы услуг, ее сегментов и инфраструктуры, инвестиционного обеспечения развития экономики и ее отраслей посвящены научные труды ряда зарубежных ученых и Таджикистана, в том числе: Д.С.Амоновой, Г.Н.Арсланова, В.Г. Варнавского, К.К.Давлатова, Ш.Дустбоева, Е.Н.Жильцова, И.Ю.Зоирова, С.Зубайдова, М.Т.Каримовой, С.Дж. Комилова, Ф. Котлера, Кристиан Гренроос, Ю.Я.Мадумарова, Ф.М. Мукаддазода, Н.Ф. Нидоева, Р.М. Нуриева, К.Р. Раджабова, Т.Р.Ризокулова, Л.Х.Саидмурадова, А.Смита, Ш.М.Рахимова, А.Рауфи, Г.П.Тарасовой, О.А. Поповой, Е.С.Погребовой, Х.Н.Факерова, Ф.Р.Шаропова, М.К.Хусаинова, А.Г.Шариповой, Ю. Шумпетера, А.Дж. Джаббарова и др.

Результаты исследований П.М.Бобоевой, В.В. Бочаров, В.Е. Варнавская, З. Таджиддин, Д. М. Исмаиловой, М. Т. Каримовой, С.Дж. Комилова, Г.А.Клименковой, С.Н.Ларина, Р.Г.

Маннапова, Ю.Н. Машокирова, Ш.М. Рахимова, Р.К. Раджабова, З.Е. Собировой, М.Х. Саидовой, У.Т.Саломовой, Г.П.Тарасовой, Х.Н. Факерова, Д.О.Фозилханова, П.Д. Ходжаева, Б.Р.Шайняна, Б.М.Джумаева и другие внесли значительный вклад в решение проблем системы регулирования бытового обслуживания населения.

Кроме того, ряд теоретико-методических основ совершенствования системы регулирования бытового обслуживания населения недостаточно изучены и требуют дальнейшего изучения. Все указанные обстоятельства определяют актуальность темы диссертационной работе, ее теоретико-методологическую и практическую значимость в условиях развития экономики Таджикистана и ее территориальных образований.

Связь исследований с программами (проектами) или научными темами. Тема диссертации связана с приоритетными направлениями развития экономических наук в республике, в том числе с вопросами рассмотрения особенностей и вопросов системы регулирования бытового обслуживания населения, а также повышения качества обслуживания населения, которые определены в качестве важных направлений в Национальной стратегии развития Республики Таджикистан на период до 2030 года. Также тема исследования выполнена в рамках плана научно-исследовательских работ Технологического университета Таджикистана и Института технологий и инновационного менеджмента в городе Кулябе на 2021-2025 годы.

ОБЩАЯ ХАРАКТЕРИСТИКА ИССЛЕДОВАНИЯ

Цель и задачи диссертации. Целью диссертации заключается в теоретическом обосновании и рассмотрении вопросов совершенствования системы государственного регулирования бытового обслуживания населения в условиях рыночных отношений.

Задачи исследования. Для достижения цели диссертационного исследования были поставлены следующие задачи:

- изучение теоретико-методических основ развития сферы услуг в структуре народного хозяйства и социально-экономической сущности и роли БОН в условиях развития рыночных преобразований;
- исследование особенностей и вопросов системы регулирования бытового обслуживания населения;
- оценка современного состояния и развития экономики и сферы услуг в Таджикистане;
- анализ состояния бытового обслуживания населения страны и Хатлонской области, изучение мирового опыта бытового обслуживания и системы его регулирования;
- формирование региональной концепции бытового обслуживания, господдержки и совершенствование регулирования БОН;
- обоснование и разработка направлений совершенствования системы госрегулирования и перспектив оказания БОН Хатлонской области.

Объектом исследования являются процессы, связанные с развитием сферы услуг и государственным регулированием бытового обслуживания населения как составной части национальной экономики.

Предметом диссертационного исследования являются организационно-экономические и управленческие отношения, возникшие при формировании, разработке и реализации основных направлений и рычагов совершенствования системы регулирования в сфере бытового обслуживания населения региона.

Гипотеза исследования заключается в определении актуальности и зависимости совершенствования системы государственного регулирования услуг, в том числе БОН на основе определения и реализации комплекса необходимых мер регулирования и государственной поддержки и его характеристик, применения механизма государственно-частного партнерства (ГЧП), среди прочих факторов, способных обеспечить развитие БОН в Таджикистане.

Теоретической основой исследования является анализ и интерпретация научных и исследовательских мнений отечественных и зарубежных экономистов в направлении совершенствования системы государственного регулирования бытового обслуживания

населения и их влияния на социально-экономическое развитие регионов Республики Таджикистан, особенно Хатлонской области.

Методической основой исследования являются методы научного познания, систематический, аналитический, монографический, расчетно-конструктивный, экономико-статистический, экономической оценки, сравнительного анализа, корреляционно-регрессионного анализа и опросов. Теоретическую основу диссертации составляют фундаментальные научные труды отечественных и зарубежных ученых в области исследования экономического и социального развития сферы бытовых услуг. В процессе исследования использовались экономико-статистические методы анализа, сравнительный и многофакторный корреляционно-регрессионный анализ, индукция и дедукция, оценка специфичности.

Источник информации. В ходе диссертационного исследования использовались нормативно-правовые акты Республики Таджикистан, Постановления Маджлиси Намояндагони Маджлиси Оли, Маджлиси Оли и Правительства Республики Таджикистан, указы Президента Республики Таджикистан и другие административно-правовые документы по вопросам расширения направлений, совершенствования системы государственного регулирования бытового обслуживания населения и в сфере услуг Республики Таджикистан.

Базу исследовательской информации составили ежегодные статистические сборники Республики Таджикистан и Хатлонской области, ее районов и городов, общая и специальная литература, материалы, доступные в сети «Интернет», республиканских и международных научно-практических конференций по соответствующей теме.

Исследовательская база. Диссертация выполнена на кафедре экономики Института технологий и инновационного менеджмента в городе Куляб в 2018-2023 гг.

Научная новизна исследования основана на эффективности применения региональной государственной политики и реализации совершенствования системы государственного регулирования бытового обслуживания населения с учетом ее особенностей и использования в данной сфере в качестве основного воздействующего элемента устойчивого развития региона и, в связи с этим, нахождения основных путей повышения ее экономической эффективности.

Наиболее важные результаты, полученные автором в ходе научных исследований, представлены следующим образом:

- развиты концептуальные основы развития сферы услуг с учетом ее возрастающей роли в обеспечении развития рыночных отношений, а также теоретико-методические подходы и особенности их применения в сфере услуг республики в условиях рыночных отношений;

- изучена социально-экономическая сущность бытовых услуг и определена их роль в условиях углубления рыночных преобразований с учетом необходимости и предоставления этих услуг и их отзывчивости на спроса населения в процессе развития СОБ;

- автор изучил особенности и вопросы системы регулирования бытовых услуг населению, определил различные пути их реализации и на основе исследования предложил усовершенствование системы бытовых услуг населению с учетом развития рынка бытовых услуг и его управления в условиях инновационного развития;

- оценивая состояния и развития экономики и сферы услуг в Таджикистан, анализа платных и бытовых услуг ее населению и Хатлонской области, проведения опросов и определения влияющих факторов, существующих недостатков и модели активизации в сфере бытового обслуживания населения разработаны с учетом изучения мирового опыта и использованию этого опыта при оказании бытовых услуг населению.

- сформирована региональная концепция системы государственного регулирования бытовых услуг, совершенствован механизм государственной поддержки и регулирования бытовых услуг населению с учетом особенностей, роли государственно-частного партнерства в оказании социально-значимых услуг, создании единого комплекса бытовых услуг шаговой доступности населения и его управление;

- обоснованы и предложены приоритетные направления совершенствования системы государственного регулирования и саморегулирования, в сфере оказания БОН на основе многофакторного экономико-математического моделирования, использования веб-сервисов на основе современных цифровых технологий, правового обеспечения, формирования инфраструктуры поддержки малого и среднего предпринимательства в сфере бытового обслуживания населения Хатлонской области до 2030 года.

Основные положения выносимые на защиту являются:

- изучении места сферы услуг в составе национальной экономики, рассмотрение социально-экономической сущности и роли оказываемых бытовых услуг в условиях углубления рыночных отношений;

- исследование и выявления особенностей и существующих проблем системы госрегулирования БОН;

- анализ состояния и развития экономики и сферы услуг, а также предоставляемых БОН страны и Хатлонской области;

- оценка мирового опыта бытового обслуживания и системы его регулирования, разработка региональной концепции системы государственного регулирования бытового обслуживания населения;

- государственная поддержка и использование механизма ГЧП и регулирования предоставляемых бытовых услуг, в том числе имеющих социальное значение для населения;

- обоснование и разработка направлений совершенствования системы государственного регулирования в сфере оказания БОН Хатлонской области Таджикистана.

Теоретическая значимость исследования. Теоретическая значимость диссертации состоит в расширении направлений совершенствования системы государственного регулирования бытового обслуживания населения, оценке его влияния на социально-экономическое развитие страны, регионов и сферы услуг, в том числе бытового обслуживания населения в условиях рыночной экономики.

Практические рекомендации диссертации могут быть использованы органами местного самоуправления, Министерством экономического развития и торговли Республики Таджикистан при подготовке мероприятий по развитию сферы услуг и ее инфраструктуры в рамках модернизации услуг, внедрения цифровых технологий, снижения транзакционных издержек, способствующие обеспечению социально-экономического развития страны и сферы бытового обслуживания населения.

Практическая значимость исследования. Практическая значимость диссертационного исследования заключается в том, что его выводы и предложения были использованы в процессе организации и управления сферой бытового обслуживания населения Хатлонской области. Содержание диссертации также было использовано при изучении предметов «Менеджмент», «Экономика и организация сферы услуг», «Макроэкономика», «Финансы», «Экономика и организация бизнеса» в высших учебных заведениях Республики Таджикистан.

Степень достоверности результатов диссертации вытекает из обобщения и развития теоретических положений, проведения опросов, достоверности данных, достаточность объема материалов исследования, статистическая обработка результатов исследований и публикаций. Выводы и рекомендации сделаны на основе научного анализа результатов теоретических и практических исследований.

Соответствие диссертации паспорту научной специальности. Диссертация соответствует следующим пунктам: 2. Современные тенденции развития организационно-правовых форм экономики в сфере торговли, коммерческого и бытового обслуживания; 3. Формирование и развитие рынка торговли, коммерческих и бытовых услуг; 17. Экономико-организационный механизм инновационного развития торговли, коммерческого и бытового обслуживания; 26. Разработка системы мер по государственному регулированию торговли, коммерческих и бытовых услуг; 29. Разработка системы мер по государственному регулированию торговли, коммерческих и бытовых услуг; 33. Совершенствование

организации и управления различными направлениями деятельности субъектов торговли, торгово-бытового обслуживания; 40. Государственно-частное партнерства в сфере торговли, коммерческого и бытового обслуживания паспорту специальности 08.00.05 - Экономика сферы услуг (08.00.05.01 - Торговля, коммерческое и бытовое обслуживание) ВАК при Президенте Республики Таджикистан.

Личный вклад соискателя ученой степени. Все этапы реализации плана диссертационной работы, включая подготовку темы, ее обоснование и проблему, поставленную цель и выполнение ее задач, осуществлялись при непосредственном участии автора. Автор вносит свой вклад в процесс разработки научно-обоснованных рекомендаций и предложений, решения существующих проблем, совершенствования системы государственного регулирования бытового обслуживания населения.

Апробация и внедрение результатов диссертации. Результаты диссертации обсуждались на международных и республиканских научно-практических конференциях, научных семинарах Технологического университета Таджикистана, Института технологий и инновационного менеджмента в городе Куляб и других вузов страны в 2018-2023 гг.

Публикация результатов диссертации. По теме диссертации опубликовано 12 научных статей, в том числе 5 статей в рецензируемых журналах, рекомендованных ВАК при Президенте Республики Таджикистан.

Структура и объем диссертации. Диссертационное исследование состоит из введения, трех глав, заключения, списка использованной литературы, который содержит 211 наименований и приложений. Работа содержит 30 таблиц, 10 рисунков, основное содержание исследования представлено на 215 страницах компьютерного текста.

ОСНОВНОЕ СОДЕРЖАНИЕ ДИССЕРТАЦИИ

Во введении диссертации рассмотрена актуальность темы исследования, степень ее изученности, определены цель, задачи, сформулирована научная новизна, теоретическая и практическая значимость исследования.

В первой главе диссертационной работы - «Теоретико-методические основы системы государственного регулирования бытового обслуживания населения в рыночных условиях» - исследованы сфера услуг в структуре системы народного хозяйства, социально-экономическая сущность и роль бытового обслуживания в условиях развития рыночных отношений, особенности и проблемы системы регулирования бытового обслуживания населения.

В диссертации определено, что в структуре народного хозяйства сфера услуг является одной из развивающихся отраслей и рассматривается как совокупность отраслей и подотраслей видов деятельности, создающих систему духовных благ для населения. К ним относятся «ЖКХ, образование, здравоохранение, физической культуры и спорт, социальное обеспечение, пассажирский транспорт, связь, услуги населению, розничная торговля и общественное питание и другие». Поэтому исследованию условий и определяющих факторов социально-экономического развития сферы услуг становится приоритетным и позволяет разработать и реализовать в практике стратегию устойчивого развития этой сферы как важнейший сегмент рыночной системы.

В работе исследуются различные подходы к определению и понятию «услуга» как прямой результат сотрудничества между исполнительной властью и потребителем для удовлетворения потребностей населения. Точно также спрос на услуги увеличивается с развитием рыночных отношений. Услуги направлены на обеспечение личных и коллективных потребностей путем развития хозяйственной деятельности предпринимателей и предприятий, а исполнительной деятельностью считается прямой или косвенный контакт через технические средства с потребителем услуги, причем выделяется различные классификации. С учетом этого, в диссертации изучены формы сферы услуг, определены экономические и социальные функции этой сферы, выделены действующие виды услуг, а также проведена классификация текущих услуг, позволяющая сформировать характеристики методов управления организацией и использования маркетинга с использованием новых научных знаний,

интеллектуального капитала, информационных технологий, финансовых услуг, консалтинга и т.д.

В настоящее время оценивая развития рыночных преобразований обсуждается возможность определения важнейшей роли и значение услуг в развитии экономики, и основные аспекты ее управления. Сегодня происходит регулярное расширение различных видов услуг, в том числе научных, интеллектуальных и бытовых. Исходя из этого, важной задачей управления развитием сферы услуг считается ее адаптация для доступа к имеющимся ресурсам, обеспечивая защиту системы государственного управления.

По мнению автора, в настоящее время в республике должен быть сформирован требуемый механизм управления и регулирования сферы услуг, базирующийся на деятельности предприятий, применения действующих государственных норм и принципов. С учетом этого должны уточняться функции воздействия на сферу услуг со стороны государства, учитывая поставленных целей стратегического управления развитием и реализуемой концепции. Стратегическое управление развитием сферы услуг состоит из совокупности форм и методов государственного регулирования и направлено на усиление взаимодействия госслужащих и руководителей субъектов с учетом сегментации оказываемых услуг. Переход от административно-командной экономики к рыночной, основанной на приватизации собственности госпредприятий сферы услуг, и в результате сформирована негосударственная форма собственности, развивающимися сейчас высокими темпами.

Результаты анализа свидетельствуют о том, что если в 2015 г. удельный вес государственного имущества составлял 11,71 %, то в 2021 г. удельный вес государственного имущества составлял 23,14 %, а доля негосударственного сектора составила 88,29 % в 2015 г. и 76,86 % в 2021 г. соответственно. В 2021 году по сравнению с 2015 годом доля государственной собственности увеличилась на 11,43 п.п. С другой стороны, за 2015-2021 годы бытовые и прочие услуги увеличились на 16,52% и -4,59 раза соответственно. На основе анализа определено, что в последние годы наблюдается рост объема платных услуг населения страны: Душанбе – 81,47 %, РРП – 13,98 %, Согдийская область – 25,8 %, Хатлонская область – 27,78 %, а ГБАО – в 2,22 раза. Полученные результаты свидетельствуют о приоритетности данного направления в условиях Республики Таджикистан.

С другой стороны, следует отметить, что необходимо изучить положение различных сфер услуг, поскольку эти отрасли занимают важное место в обеспечении экономического и социального развития страны и ее регионов. Также следует отметить, что вопрос совершенствования управления отраслью и использования современных механизмов финансирования и государственной поддержки, является актуальным на сегодняшний день. С точки зрения автора, изучение положения сферы услуг показывает, что место сферы бытовых услуг в этой отрасли весьма значимо.

Поэтому в работе должно внимание уделено исследованию социально-экономической сущности и роли БОН в условиях углубления рыночных отношений, уточнены функции данного сегмента рынка, выявлено влияние различных факторов на его развитие и предпринимательской деятельности, а также особенности и вопросы системы регулирования БОН с учетом региональных особенностей.

На основе исследования предлагается механизм государственного регулирования бытовых услуг (рис. 1). Также в диссертации предложены пути реализации данного механизма, выделены полномочия местных исполнительных органов власти в сфере регулирования бытового обслуживания, права и обязанности ее субъектов, требования к работникам, организация обслуживания отдельных групп потребителей, цена работ и услуг, а также конкретные меры.

Во второй главе диссертации - «Современное состояние и развитие сферы бытовых услуг в Хатлонской области» дана оценка состояния и развития экономики и сферы услуг в Таджикистане, проведен анализ состояния бытового обслуживания населения страны и Хатлонской области, а также изучен мировой опыт бытового обслуживания и система его регулирования.

Государственное регулирование бытовых услуг в Республике Таджикистан

1. Основные принципы госрегулирования бытовых услуг

(обоснованность и объективность мер регулирования оказываемых услуг; интеграция механизмов регулирования с общепризнанными принципами и нормами международного права и международными договорами, признанными страной; невмешательство госорганов в регулирование оказываемых услуг; обеспечении защиты прав и интересов субъектов, а также господдержка предприятий БОН)

2. Разработка механизма осуществления госрегулирования бытовых услуг

(установление условий, требований и правил по организации и оказания услуг; антимонопольное регулирование; цифровизации; организации госконтроля; техническое нормирование и стандартизации в сфере бытового обслуживания населения)

3. Формирование и реализация полномочий государственного уполномоченного органа по вопросам регулирования БОН (республиканский уровень)

4. Формирование и реализация полномочий местных исполнительных органов государственной власти по вопросам регулирования БОН (местный уровень)

5. Повышения эффективности предоставления социально-значимых услуг со стороны субъектов БОН в территориальных преобразованиях Республики Таджикистан

Рисунок 1 - Система государственного регулирования бытовых услуг в Республике Таджикистан (составлено автором)

В диссертации рассматриваются элементы комбинированной модели рыночной и конкурентной деятельности, дается оценка состояния и развития экономики и сферы услуг в республике. Поэтому, изучена динамика экзогенных и эндогенных факторов экономики Республики Таджикистан за 2015-2021 годы и определено, что объемы валового внутреннего продукта (ВВП), производства продукции и услуг увеличились соответственно в 2,04 и 4,52 раза, услуг на 97,04%, в том числе бытовых услуг на 46,01%. Также доходы и расходы государственного бюджета увеличились за этот период на 87,12 и 87,19% соответственно.

При этом уровень бедности в стране снизился на 8,95 процентных пункта по сравнению с 2015 годом, объем иностранных инвестиций увеличился на 5,62%, прямых инвестиций на 25,85%, капитальных вложений на 55,12%, а общий индекс потребительских цен ежегодно изменялся с 3,8 до 9,0%, цен на товары народного потребления с 2,8 до 12,5%, на товары непотребительского назначения с 4,8 до 7,8%, на платные услуги с 2,6 до 6,7%. В целом, эффективная инвестиционная поддержка способствовало существенному обеспечению улучшения социально-экономического положения Таджикистана и ее регионов.

По мнению автора, в процессе обеспечения социально-экономического развития страны возрастает роль механизма государственно-частного партнерства, что является одним из приоритетных направлений обеспечения стабильности услуг, в том числе бытового обслуживания населения.

По результатам анализа современного состояния экономического развития и его инвестиционного обеспечения будет значительно ускорен процесс социально-экономического развития во всех сферах экономики, особенно в сфере услуг, в том числе БОН.

В современных условиях особое место занимает изучение тенденции распределения объема платных услуг населению по формам собственности в отраслевом разрезе в Таджикистане (рис. 2).

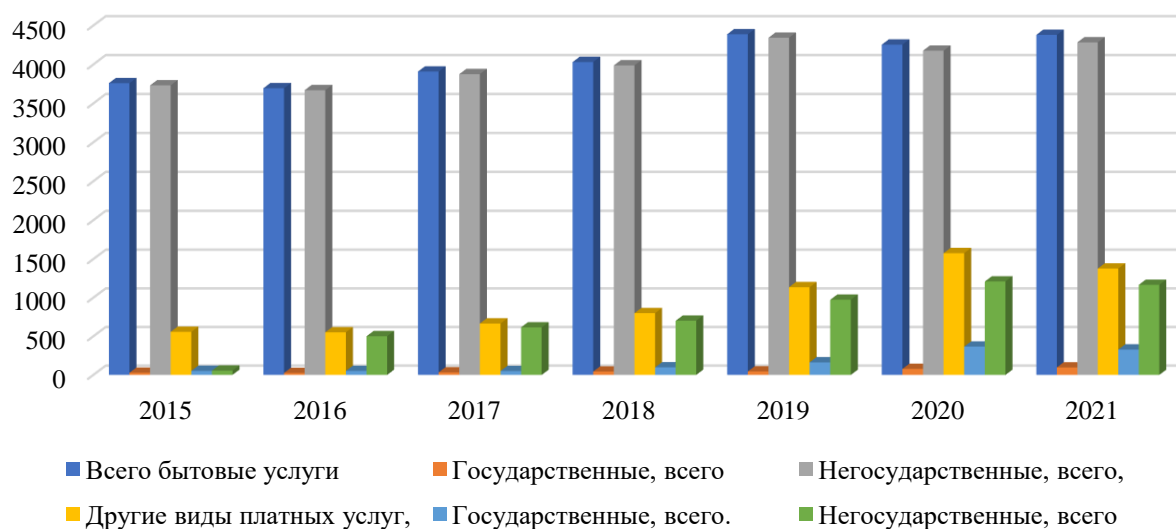

Рисунок 2 – Динамика распределения объема платных услуг населению по формам собственности по отраслям в Республике Таджикистан за 2015-2021 годы.

Из рисунка 2 видно, что в 2021 году объем БОН Таджикистана увеличился на 13,18% по сравнению с 2015 годом, удельный вес объема услуг предприятий государственного сектора составил 2,21%, негосударственного сектора - 97,79%, что в государственном секторе увеличилось на 1,48 п.п. по сравнению с 2015 г., а в секторе негосударственного уменьшилось на 1,48 п.п.

При изучении состояния регионального рынка платных услуг в диссертации проанализирована динамика распределения объема платных и БОН в Таджикистане (рис. 3).

Как видно из рисунка 3, в 2021 году по сравнению с 2015 годом платные услуги выросли на 57,72%, а бытовые услуги на 16,52%. При этом в Согдийской Хатлонской области и г. Душанбе рост платных услуг в этот период составил 19,4%; 38,32%; 2,21 раза; в РРП -11,12%, а в ГБАО - в 2,30 раза.

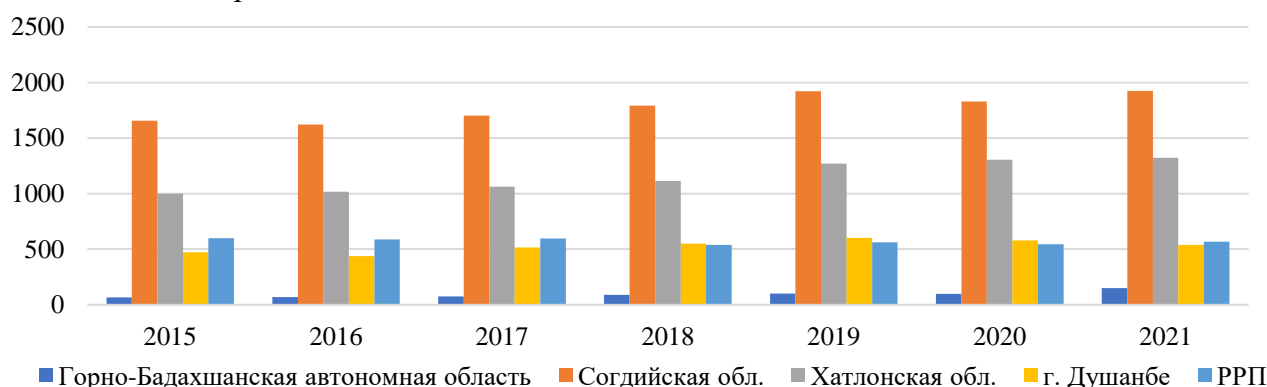

Рисунок 3 - Динамика распределения объема платных и бытовых услуг населению регионов Таджикистана за 2015-2021 гг.

С другой стороны, бытовые услуги в Согдийской области, Хатлонской области и городе Душанбе соответственно увеличились на 16,18%, 32,19% и 13,88%, и снизились на 6,09% и 5,43% в ГБАО и РРП.

В диссертации исследована динамика основных показателей платных услуг населению по видам в Хатлонской области в 2015-2021 годах (табл. 1).

Таблица 1-Динамика основных показателей платных услуг населению по видам в Хатлонской области в 2015-2021 гг. (тыс. сомони)

Показатели	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2021г. к 2015г., в %
Платные услуги населению, всего	1568,95	1565,41	1686,73	1836,80	2064,45	2070,54	2170,35	139,29
Зарегистрированные предприятия, в том числе	1268	2748	3454	4387	5133	4918	5021	3,95 раз
Бытовые услуги	999,35	1015,56	1061,46	1115,51	1270,80	1303,43	1394,68	139,56
Услуги пассажирского транспорта	113,64	103,41	94,90	1303,20	1201,01	797,21	855,93	75,31
Услуги связи	3686,8	3343,7	3243,6	3251,7	6920,4	7482,1	8543,7	2,32 раза
Услуги жилищно-коммунального хозяйства	9956,3	10075,1	12722,4	15043,3	19873,6	17472,9	18964,5	190,48
Услуги культуры	687,9	701,2	680,8	687,8	783,5	1033,2	1322,4	192,24
Туристическо-экскурсионные услуги	16,3	17,9	72,2	50,7	257,9	95,0	107,6	6,60 раза
Санитарно-курортное обслуживание	937,3	865,4	1347,2	1928,2	2254,7	1618,0	1891,4	2,02 раза
Услуги здравоохранения	77,55	84,85	111,43	121,26	99,64	116,39	126,74	163,43
Уход за детьми в дошкольных учреждениях	164,57	182,99	209,13	241,46	288,77	304,97	319,87	194,37
Юридические, банковские и депозитные услуги	157,43	139,20	110,19	124,60	155,51	163,63	175,45	111,45
Прочие услуги	43,803,5	24152,0	81518,5	82589,2	99571,4	74695,2	79862,9	182,32

Источник: рассчитано автором на основе годовой статистики Хатлонской области за 1991-2020 гг. - Бохтар, 2022. - 430 с.

Из таблицы 1 видно, что за 2015-2021 годы платные услуги населению и количество зарегистрированных предприятий увеличились в области на 39,29% и в 3,95 раза соответственно. В эти годы соответственно объем бытовых услуг, связи, жилищно-коммунального хозяйства, культуры, туризма и экскурсий, санаторно-курортного отдыха и отдыха, здравоохранения и детей в дошкольных учреждениях, юридических услуг и сберегательных касс и других услуг увеличился на 39,56% и 2,32 раза, 90,48%, 94,24%, 6,60 раза, 2,02 раза, на 63,43%, 94,3 раза; 7%, 11,45%, услуги пассажирского транспорта уменьшились на 24,69%, а прочие услуги увеличились на 82,32%. Также в диссертации изучена и определены тенденции изменения объема платных услуг населению по видам за 2015-2021 годы по всем районам и городам области, которая увеличилась в среднем с 6,08% (г. Норе́к) до 88,97% (Дангаринский район).

В работе изучена динамика изменения количества цехов в 2015-2021 гг. Анализ показывает, что количество предприятий, занимающихся ремонтом обуви, увеличилось на 33,33%, предприятий химической чистки и красильных служб не изменилось, темпы роста остальных предприятий снизились. В то же время ряд предприятий бытового обслуживания, особенно в сельской местности, прекратили работу, а услуги по ремонту одежды, обуви,

химической чистке, обслуживанию и ремонту, фотоуслуги и т.д. находились в неудовлетворительном состоянии.

В диссертации рассмотрена существующая структура управления рынком бытовых услуг и определено, что управление БОН возложено на Министерство экономического развития и торговли Таджикистана и Главное управление торговой политики и потребительского рынка (рис. 4).

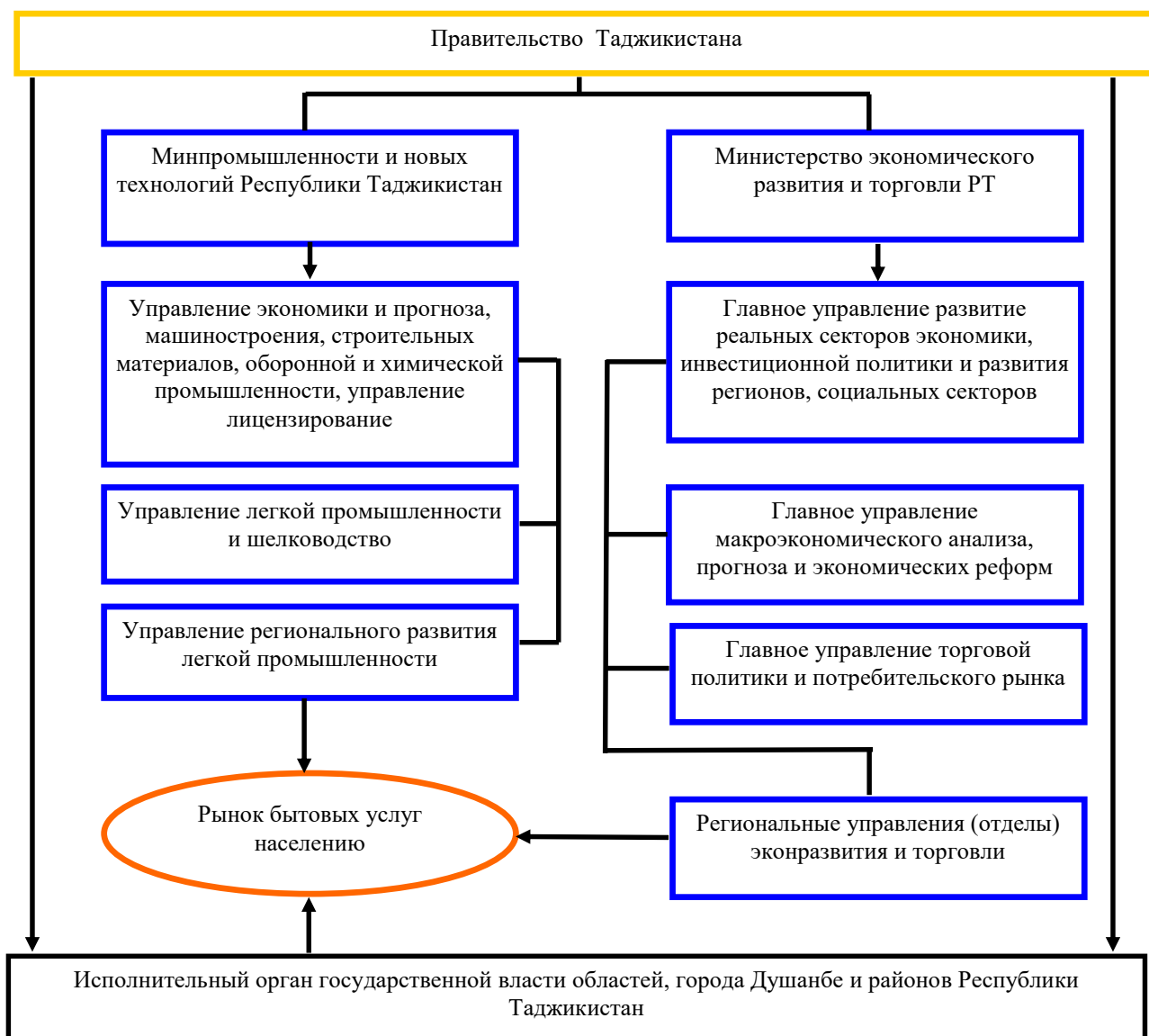

Рисунок 4 – Структура органа управления рынком бытовых услуг населению Таджикистана (соавтелено автором)

В работе по результатам анкетирования определены особенности развития регионального рынка платных и бытовых услуг в Хатлонской области Таджикистана. Также выявлены факторы, влияющие на объем бытовых услуг (Y - объем оказанных бытовых услуг населению). К числу основных влияющих факторов при использовании предлагаемого способа относятся следующие факторы; X_1 - средний доход на душу населения, сомони; X_2 – средние расходы на душу населения; X_3 – средний размер семьи; X_4 - количество отобранных предприятий бытового обслуживания. По результатам обследования обоснованы предложения, способствующие совершенствованию регионального рынка платных бытовых услуг, повышению их качества, соответствующего международным стандартам, совершенствованию системы управления и регулирования в стране и ее территориальных образованиях при реализации НСР-2030.

В диссертации изучен мировой опыт бытового обслуживания и система его регулирования, определены особенности развития ремесел в сфере бытового обслуживания. Также важно определить расположение коммунальных предприятий в шаговой доступности и использовать коммерческие и политические меры для развития сделок в сфере коммунальных услуг населению, регулирования и повышения эффективности деятельности предприятий с учетом оптимизации форм собственности.

По мнению автора, необходимо использовать этот опыт в процессе разработки региональной концепции, используя механизм партнерства государства и частного сектора в сфере бытового обслуживания, и обосновывая основные направления совершенствования системы государственного регулирования в современных условиях Таджикистана.

В третьей главе диссертации – «Основные направления совершенствования системы государственного регулирования бытовых услуг населению» обоснована и разработана региональная концепция системы государственного регулирования бытовых услуг, государственной поддержки и регулирования бытовых услуг населению, а также направления совершенствования системы государственного регулирования при оказании бытовых услуг населению районов Хатлонской области.

По мнению автора, в современных условиях экономического и социального развития Республики Таджикистан необходимо разработать Концепцию регионального развития сферы бытовых услуг на 2025-2030гг. с учетом развития народных промыслов и на основе реализации НСР-2030, поддержки предпринимательской деятельности, обосновании, разработки и внедрения стандартов и госрегулирования.

В диссертации основной целью региональной концепции является определение государственной политики, роли и методов государственного управления и регулирования в СОБ населения на основе долгосрочного стратегического планирования с целью создания правовых, организационных и экономических условий, направленных на создание современной системы регулирования. С учетом этого, в диссертации выделены этапы разработки и реализации государственного стандарта оказания социально-значимых услуг потребителям независимо от места жительства, а также развитию законодательной и нормативно-правовой базы, формирования основ государственного регулирования в сфере потребления и услуг. Признать необходимым осуществление мер по развитию региональной (городской) инфраструктуры и государственное стимулирование развития предпринимательства в сфере БОН, формирование эффективной системы БОН в Таджикистане, механизмов государственного управления в сфере бытового обслуживания и реализацию концепции. Процесс реализации основных направлений Концепции развития бытового обслуживания позволяет реализовать его уровень и качество в стране, областях, городах, районах и населенных пунктах, исходя из спроса, его реализации и управления бытовым обслуживанием населения со стороны Министерства экономического развития и торговли Таджикистана.

По мнению автора, для разработки концепции сотрудничества государственного и частного секторов в данной сфере необходим мониторинг территориальной системы оказания социально-значимых услуг, предусматривающей создание механизма интеграции социальных и социальных провайдеров. В этом процессе важные внутренние службы собирают и рационально обновляют нужную информацию, для расчета спроса населения в этих услугах; анализ видов, объема, стоимости и уровня качества предоставляемых услуг; оценка поставщиков социальных услуг на рынке (количество работников, объема предоставляемых услуг, форма собственности (частная или государственная); оценки влияния на рынок социальных услуг местными органами исполнительной власти; число размещающих заказов на местном рынке; анализ действующей системы распределения ресурсов на основе изучения финансового состояния районных (городских) управлений соцобслуживания и их структуры, включения основных категорий пользователей различных видов бытовых и социальных услуг, а также и заключенным договорам для обслуживания.

В диссертации на основе проведенного исследования разработана модель БОН, используя принципы ГЧП. Также признано необходимым развитие БОН и негосударственного сектора бытовых услуг на основе размещения государственного заказа на конкурентных условиях между малыми частными предприятиями, социально-ориентированными некоммерческими организациями, а также широкого использования механизмов межотраслевого сотрудничества. Следует отметить, что основной целью ГЧП в сфере развития социально-значимых бытовых услуг считается налаживание необходимого сотрудничества между тремя сторонами – “госструктурами, коммерческими предприятиями и некоммерческими организациями области (района)”.

С учетом этого, в диссертации представлены модели совместных действий государства и бизнеса, которые имеют иерархию совместных действий и отражают последовательность действий в заданном экономическом пространстве в соответствии с нормами и правилами, а также с использованием их практического опыта.

В современной экономике Таджикистана бытовые услуги населению в основном оказывают частные коммерческие структуры. Сложность изучения состояния и тенденции развития рынка бытовых услуг республики зависит от ряда факторов. К их числу следует отнести: высокую степень товарной сегментации рынка; наличие различных сегментов по видам экономической деятельности; формы собственности и хозяйствования; географическое положение, масштабам функционирования и другие. Для решения проблем разработаны и реализуются целевые программы в Таджикистане и ее областей до 2025 года.

При этом реализация программы поддержки малого и среднего предпринимательства предполагает не только снижение темпов развития этого сегмента экономики. Следует признать, что реализация целевой программы, выделение и использования бюджетных средств, запланированных мероприятий не способствуют выполнения своих мотивационных роли, а также решению задач, предусмотренных в разработанной программе. Поэтому необходимо рассмотреть обоснование и расширение основных направлений и рычагов формирования и развития ГЧП как приоритетного направления при оказании БОН Хатлонской области. Комплексный анализ показывает, что в Таджикистане необходимо решить вопросы развития сети организаций, оказывающие услуги населению по месту жительства (в пределах шаговой доступности). Исходя из этого, на основе изучения различных подходов к типологии учреждений государственной службы в диссертации выделены четыре типа сложных многофункциональных организаций, которые полностью подходят для данного сектора рынка в современных условиях.

Анализ показывает, что среди выделенных видов комплексных предприятий в условиях нашей страны, Хатлонской области и ее городов и районов целесообразно размещать кооперативные предприятия бытового обслуживания «Мультисервис» и комплексные приемные пункты в шаговой доступности населения.

С целью реализации стратегических задач по развитию БОН по месту жительства в г. Куляб, а также организации комплексных многофункциональных многопрофильных предприятий и организации процесса их территориального размещения, необходимо оказание отдельных видов бытовых услуг на основании заявок Хукумата города Куляб и Управление потребительского рынка и услуг. Также в диссертации на основе выполненных исследований по развитию ГЧП в Таджикистане обоснован перечень рекомендаций по развитию и использованию данного механизма в сфере услуг Республики Таджикистан.

В диссертации обоснованы и предложены направления совершенствования системы госрегулирования предоставления бытовых услуг с учетом изучения особенностей и использования предпочтительных форм и результатов оценки их эффективности при решении существенно важных социально-экономических задач развития в сфере услуг страны и населению Хатлонской области. С другой стороны, в диссертации для развития бытового обслуживания населения, автор считает необходимым разработать Веб-сервис на основе использования цифровых технологий оказания бытовых услуг. Также в диссертации разработан прогноз показателей развития БОН Таджикистана, Хатлонской области и

некоторых ее городов и районов до 2030 года на основе использования программы MS EXCEL и подбором влияющих факторов (таблица 2).

Таблица 2 – Результат прогноза бытового обслуживания населения в Республике Таджикистан, Хатлонской области и некоторых ее городах и районах до 2030 года

Название территории	Корреляционно-регрессионный модель	2024	2025	2030	Среднегодовой темп роста, %
Республика Таджикистан	$Y=20353,81 + 10,41272 * X_1 - 2,47953 * X_2 - 2076,26 * X_3 - 1,44296 * X_4$ $R^2=0,804438262; R=0,896904823.$	5761,56	5884,00	6496,20	102,06
Хатлонская область	$Y=4625,5790 + 0,070829164 * X_1 + 2,284083041 * X_2 - 699,678802 * X_3 + 0,839410056 * X_4$ $R^2=0,947348; R=0,973318$	802,256	830,85	973,82	103,35
Город Бохтар	$Y=-995,22 - 0,325 * X_1 + 0,598306 * X_2 - 152,1166 * X_3 - 3,27474 * X_4$ $R^2=0,986062; R=0,972318$	56,35	59,44	74,78	104,93
Город Куляб	$Y=-122,287 - 0,06387 * X_1 + 0,146765 * X_2 + 21,7169 * X_3 + 0,046112 * X_4$ $R^2=0,902235; R=0,94986$	99,73	103,81	124,22	103,80
Дангаринский район	$Y=160,9724 - 0,01112 * X_1 + 0,1139777 * X_2 - 24,1926 * X_3 + 0,333914 * X_4$ $R^2=0,967801; R=0,93664$	68,22	71,18	86,01	104,02
Восейский район	$Y=-788,762 + 0,977687 * X_1 - 1,07204 * X_2 + 121,5766 * X_3 - 0,160940,333914 * X_4$ $R^2=0,942745; R=0,970951$	98,43	102,38	122,11	103,73
Яванский район	$Y=-9955,22 - 0,47325 * X_1 + 0,5983067 * X_2 + 152,1166 * X_3 - 3,27474 * X_4$ $R^2=0,967801; R=0,93664$	109,59	114,98	141,99	104,51

Источник: расчеты автора с помощью программы MS EXCEL.

Из таблицы 2 видно, что до 2030 года в Хатлонской области и некоторых ее городах и районах объем бытовых услуг будет увеличиваться ежегодно с 2,06 до 4,93 процента. Также результаты оценки коэффициента корреляции -R (от 0,896904823 до 0,972318) и детерминации -R² (от 0,8044368262 до 0,986062) показывает, что они достоверны и должны использоваться в процессе регулирования бытовых услуг населению и их развития до 2030 года.

По мнению автора, улучшении эффективности БОН страны можно только на основе рациональной организации предприятий малых и средних форм предпринимательства в квазиконкурентных условиях.

В целом реализация предложенных и обоснованных направлений даст возможность обеспечить развитие качества бытовых услуг для населения Хатлонской области в рамках реализации Национальной стратегии развития Таджикистана до 2030 года.

ВЫВОДЫ И РЕКОМЕНДАЦИИ ПО ПРАКТИЧЕСКОМУ ИСПОЛЬЗОВАНИЮ РЕЗУЛЬТАТОВ ИССЛЕДОВАНИЯ

А) Основные научные результаты диссертации

1. За годы независимости в Республике Таджикистан обеспечено экономическое и социальное развитие, повышен уровень и качество жизни населения. Полученные результаты в основном вытекают из результатов научно-обоснованных рекомендаций и реализации основных направлений социально-экономического развития республики, что достигается за счет выделения инвестиций из различных источников финансирования и совершенствования механизма управления экономикой. Поэтому развитие и современная стратегия

формирования новой системы отношений, выдвинет на первый план экономическую интеграцию и свободную конкуренцию на основе реализации механизма госрегулирующего в целях повышения качества услуг, предоставляемых экономике и различным слоям населения [4-А, 8-А, 9-А, 10-А].

2. В диссертационной работе автор уточняет концептуальные основы развития сферы услуг, рассматривая ее возрастающую роли с целью достижения экономического и социального развития в условиях рыночных отношений, а также обоснование применения важных подходов и особенности их использования в сфере обслуживания населения в условиях углубления рыночных преобразований [4-А, 7-А, 10-А].

3. В диссертации исследуется социально-экономическая сущность бытового обслуживания и его классификация, определяется его роль в условиях развития рыночных отношений с учетом необходимости и оказания услуг, отвечающих требованиям современных условий развития системы обслуживания населения [7-А, 8-А, 9-А].

4. В диссертации автор исследовал и выявил особенности и проблемы системы регулирования бытового обслуживания населения, которые в первую очередь требуют совершенствования системы государственного регулирования бытового обслуживания населения в условиях инновационной рыночной экономики [4-А, 8-А, 11-А].

5. Используя результаты оценки современного состояния экономики и сферы услуг в Таджикистане, а также анализа платных и бытовых услуг ее населению и Хатлонской области, выявленных недостатков и имеющихся проблем в диссертационной работе, по результатам обследования определены факторы, влияющие на объем бытовых услуг, а также метод активизации инвестиций в развитие ГЧП в сфере услуг и предоставления бытовых услуг, а также разработана региональная концепция системы государственного регулирования бытовых услуг населению [1-А, 4-А, 5-А, 6-А].

Б) Рекомендации по практическому использованию результатов исследования

1. В диссертации изучен мировой опыт бытового обслуживания и сформулированы предложения по использованию этого опыта в Таджикистане. Кроме того, на основе комплексного анализа и обобщения произведена комплексная оценка восстановления, развития и расширения сфер государственного регулирования БОН в Таджикистане [3-А, 4-А, 9-А, 10-А, 11-А].

2. В диссертации разработана региональная концепция системы государственного регулирования бытовых услуг, обоснован механизм государственной поддержки и регулирования бытовых услуг населению с учетом особенностей, создании единого комплекса бытовых услуг в шаговой доступности для населения и совершенствование его управление.

В процессе разработки концепции системы государственного регулирования бытовых услуг усовершенствован механизм государственной поддержки и регулирования развития ГЧП в сфере бытовых услуг, имеющих социальное значение для населения. На основе разработанной модели активизации инвестиционных рычагов и развития проектов государственно-частного партнерства сформирована стратегия расширения направлений и рычагов в новых условиях деятельности сферы услуг и бытового обслуживания позволяющая расширить позиции использования этого механизма в Республике Таджикистан. С другой стороны, реализация данной стратегии позволит усовершенствовать законодательство в сфере ГЧП; реализовать предложенные мероприятия по планированию и хозяйственному ведению при разработке и реализации инвестиционных проектов; применить критерии оценки эффективности реализации проектов с учетом оказания качественных бытовых услуг населению; обеспечить повышение эффективности обучения и уровня квалификации специалистов в этой области [3-А, 4-А, 5-А, 11-А, 12-А].

3. Совершенствование механизма госрегулирующего и поддержки развития ГЧП в сфере услуг Таджикистана предусматривает разработку программ стратегического развития с учетом уточнения понятий, определения формы, метода, инструментов реальной поддержки, а также разработки административных регламентов сотрудничества государства и частного сектора в рамках партнерских и заключения типовых договоров.

С учетом этого, автор целесообразным считает распространение новых форм ГЧП (особые экономические зоны, технопарки, венчурные фонды и другие) отсутствием соответствующей культуры ведения бизнеса в сфере услуг, в том числе бытового обслуживания. По мнению автора, институциональными ограничениями развития механизма ГЧП в сфере услуг Таджикистана являются: отсутствие научно-обоснованных программ и варианта плана составления и реализации проектов ГЧП, их административно-правового обеспечения; низкая эффективность управленческого аппарата, регулирующего отношения ГЧП в сфере БОН; неразвитость правовых и имущественных институтов; слабое внедрение достижений цифровой и инновационной экономики в сфере бытового обслуживания населения и др. [2-А, 4-А, 8-А, 12-А].

4. В диссертации автор при усилении механизма государственного регулирования бытовых услуг использует механизм ГЧП с учетом обеспечения:

- финансовой помощи с учетом предоставления кредитов и льгот или отсрочки уплаты налогов, подлежащих сбору в процессе реализации проектов; частное партнерство и проектных фирм (сотрудничество для получения лицензии, свидетельства, согласование, предоставление прав на деятельность в рамках заключенных договоров и т.п.).

В качестве важных направлений госрегулирования и поддержки рассматриваются меры по защите частных инвестиций в эти проекты. При рассмотрении данного вопроса необходимо совершенствовать государственное регулирование и саморегулирование в сфере бытового обслуживания населения [4-А, 8-А, 10-А, 11-А, 12-А].

5. В диссертационном исследовании обоснованы и предложены направления совершенствования системы госрегулирования оказания бытовых услуг населению с учетом изучения особенностей и использования предпочтительных форм и оценки результатов и их эффективности при решении существенно важных социально-экономических задач в сфере услуг и развития Республики Таджикистан и Хатлонской области.

Развитие экономических и организационных механизмов требует оказания бытовых услуг населению, а также решения таких вопросов:

а) В сфере законодательного регулирования из-за отсутствием законодательного и нормативного документа целесообразно создавать правовую базу сферы бытовых услуг, а также разработать и принять программы развития сферы бытовых услуг. Также необходимо разработать и принять Закон Республики Таджикистан «О развитии и государственной поддержке бытового обслуживания населения» и «Положение о порядке аккредитации предприятий бытового обслуживания по категориям, особенно малообеспеченных» и создание социальных предприятий, а также формировать механизм государственных заказов и компенсаций в сфере БОН.

б) Обеспечении действия механизма регулирования, развитие структуры экономических субъектов, организацию Палаты ремесленников, совершенствование механизма финансово-кредитного регулирования и налогообложения, а также принять меры по доступности видов бытовых услуг для населения.

в) Кредитную, финансовую и налоговую политику предусматривающая государственную поддержку укрепления материально-технической базы предприятий, выделение субсидий на развитие социально-значимых услуг, возмещение части затрат обслуживающих организаций, уплату процентов по кредитам, взятым на развитие бытового обслуживания населения.

г) В области организационного регулирования и обеспечения, необходимо установить механизмы выравнивания уровня бытового обслуживания между населенными пунктами и селами, адаптации деятельности предприятий и повышения эффективности их работы, осуществления мероприятий по повышению профессионального уровня специалистов в области бытового обслуживания, совершенствования статистической отчетности, а в городах и районах - структуры управления бытовым обслуживанием в системе местного самоуправления.

д) Вопрос обеспечения хозяйствующих объектов производственными площадями также может быть решен через механизмы государственно-частной кооперации (за счет аренды или приобретения неиспользуемого коммунальной собственности).

е) Для работников предприятий бытового обслуживания, работающих в сельских территориях организовать курсы повышения квалификации специалистов в учебно-производственных учреждениях или Палату ремесленников наряду с действующими межшкольных учебно-производственных организаций.

В целом реализация направлений совершенствования системы государственного регулирования и саморегулирования при оказании бытовых услуг населению позволит реализовать их на новом уровне и обеспечит благоприятные условия для повышения уровня жизни различных слоев населения Таджикистана и Хатлонской области [1-А, 2-А, 4-А,5-А,7-А,12-А].

6. В диссертации для обеспечения развития бытового обслуживания населения, автор считает необходимым разработать Веб-сервис на основе использования цифровых технологий оказания бытовых услуг населению. Использование данной системы позволяет клиентам заказывать услуги на основе регистрации, заполнения формы заявки и выбора названия услуги из списка услуг; указать сумму оплаты услуги и выбрать конкретный период обслуживания; предоставить дополнительную информацию (адрес, дополнительную информацию об услуге, требования и т.д.), пройти простую проверку регистрации, оценить результаты после выполнения услуги [4-А, 9-А, 10-А,12-А].

7. В диссертации с помощью программы MS EXCEL, отбора и оценки влияющих факторов рассчитаны показатели развития сферы бытовых услуг для населения Республики Таджикистан, Хатлонской области и некоторых ее городов и районов на основе многофакторного экономико-математического моделирования до 2030 года, использования веб-сервисов в условиях цифровизации, правового обеспечения, формирования интеллектуальной инфраструктуры поддержки бизнеса малых и средних предприятий в сфере БОН [2-А, 5-А, 6-А,8-А,11-А, 12-А].

Таким образом, реализация разработанных приоритетных направлений развития и решение вопросов организации комплексного БОН позволяет обеспечить предоставлению бытовых услуг населения в городах, районах и сельских населенных пунктах Хатлонской области и Республики при реализации НСР-2030.

С другой стороны, рациональное использование предложенных в диссертации направлений позволят обеспечить повышение уровня жизни населения, развитию сферы БОН в Республике Таджикистан, городах и районах Хатлонской области при реализации НСР-2030.

СПИСОК ПУБЛИКАЦИЙ АВТОРА ПО ТЕМЕ ДИССЕРТАЦИИ:

А) Статья, опубликованные в рецензируемых изданиях:

[1-А] Шарифова Д.М. Ҳамкориҳои давлат бо бахши хусусӣ омили рушди босуботи иқтисодиёти вилояти Хатлон //Паёми Донишгоҳи миллии Тоҷикистон. Бахши илмҳои иҷтимоӣ-иқтисодӣ ва ҷамъиятӣ (маҷаллаи илмӣ) 2019.№5. қисми 2, саҳ 190-196. ISSN 2413-5151.

[2-А] Шарифова Д.М. Ташаккул ва рушди бахшҳои давлатӣ ва хусусӣ дар вилояти Хатлон//Паёми Донишгоҳи миллии Тоҷикистон. Бахши илмҳои иҷтимоӣ-иқтисодӣ ва ҷамъиятӣ (маҷаллаи илмӣ) 2020. №3. саҳ 65-70. ISSN 2413-5151

[3-А] Шарифова Д.М. Таҷрибаи хориҷии шарикии давлатию хусусӣ//Паёми Донишгоҳи давлатии тичорати Тоҷикистон (маҷаллаи илмӣ) № 4/2(44)2022. саҳ 160-165. ISSN 2308-054X.

[4-А] Шарифова Д.М. Рушди низоми танзими давлатии хизматрасонии маишӣ ба аҳоли дар шароити муосир// Паёми Донишгоҳи давлатии тичорати Тоҷикистон(маҷаллаи илмӣ) №3(48)2023. саҳ 123-130. ISSN 2308-054X.

[5-А] Шарифова Д.М., Раҷабов Р.К. Дастгирии давлатӣ ва танзими хизматрасонии маишӣ ба аҳоли // Паёми Донишгоҳи давлатии тичорати Тоҷикистон (маҷаллаи илмӣ) №3(48)2023. саҳ.15-21. ISSN 2308-054X.

Б) Статъи в других изданиях:

[6-А] Шарифова Д.М., Раҷабов Р.К.Таҳлили расоннидани хизмати маишӣ ба аҳолии Тоҷикистон ва вилояти Хатлон дар шароити иқтисодиёти рақамӣ//Рушди технологияҳои рақамӣ дар шароити муосир: маводҳои конференсияи байналмилалӣ илмию амалӣ бахшида ба “Бистсолаи омӯзиш ва рушди фанҳои табиатшиносӣ, дақиқ ва риёзӣ дар соҳаи илм ва маориф”(солҳои 2020-2040) 27-28 декабри соли 2022 / Зери назари доктори илмҳои техникӣ Х.Х. Назарзода, доктори илмҳои иқтисодӣ Ф.Р.Шаропов доктори илмҳои ҳуқуқшиносӣ Н.А. Қудратов. – Душанбе: “ДДТТ”, 2022.-479 с.-С.36-42.

[7-А] Шарифова Д.М. Моҳияти иҷтимоию иқтисодӣ ва нақши хизматрасонии маишӣ ба аҳоли дар шароити рушди муносибатҳои бозорӣ// Самтҳои афзалиятноки рушди истеҳсолот ва рақобатпазирии КАС-и Ҷумҳурии Тоҷикистон бо истифодаи усулҳои инноватсионӣ. Маводи конференсияи илмӣ-амалии ҷумҳуриявӣ дар ҳошияи саноаткунории босуръати кишвар ва эълон шудани солҳои 2022-2026 ҳамчун солҳои рушди саноат (ш.Кӯлоб, 27 майи соли 2022). - Кӯлоб: Донишкадаи технология ва менеҷменти инноватсионӣ дар шаҳри Кӯлоб, 2022.-325с.- саҳ.99-107.

[8-А] Шарифова Д.М. Таҳқиқи хусусиятҳо ва масоили низомии танзими хизматрасонии маишӣ ба аҳоли//Самтҳои афзалиятноки рушди истеҳсолот ва рақобатпазирии КАС-и Ҷумҳурии Тоҷикистон бо истифодаи усулҳои инноватсионӣ. Маводи конференсияи илмӣ-амалии ҷумҳуриявӣ дар ҳошияи саноаткунории босуръати кишвар ва эълон шудани солҳои 2022-2026 ҳамчун солҳои рушди саноат (ш.Кӯлоб, 27.майи соли 2022.). - Кӯлоб: Донишкадаи технология ва менеҷменти инноватсионӣ дар шаҳри Кӯлоб, 2022.-325с.- саҳ.107-114.

[9-А] Шарифова Д.М.Соҳаи хизматрасонӣ дар низомии иқтисодиёти миллӣ//Худидоракунии маҳаллӣ:дастовардҳо, мушкилот ва дурнамои рушд дар Ҷумҳурии Тоҷикистон. Маҷмӯи мақолаҳои конференсияи байналмилалӣ илмӣ-назариявӣ (ш.Душанбе, 11-12 ноябри соли 2022).-Душанбе: Академияи идоракунии давлатии назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон, 2022.-саҳ.561-569.

[10-А] Шарифова Д.М., Джабборов А.А., Зубайдов С. Системный подход к изучению потребительского рынка// Таджикистан и современный мир: актуальные проблемы развития инновационной экономики. Сборник материалов IX-ой международной научно-практической конференции: под общей редакцией д.э.н., профессора Раджабова Р.К. – Душанбе: ТГУК, 2021. – 348с.-С.137-139.

[11-А] Шарифова Д.М., Раджабов Р.К., Рахимов Н.К. Особенности формирования и развития механизмов финансирования и государственной поддержки производителей сферы услуг на основе зарубежного опыта// Развитие финансовой и банковской системы Республики Таджикистан в условиях глобализация. Сборник материалов республиканской научно-практической конференции (24 февраля 2020 года, г. Душанбе). – Душанбе: «ТГУК», 2020. – 127с. -С.31-37.

[12-А] Шарифова Д.М., Раҷабов Р.К.,Зоиров И.У.Таҷрибаи хорича оид ба рушди ҳамкориҳои давлативу хусусӣ дар шароити муосир// Паёми Донишгоҳи давлатии тичорати Тоҷикистон (маҷаллаи илмӣ) 2(23) 2018, саҳ 5-13 ISSN 2308-054X.

АННОТАТСИЯ

ба автореферати диссертатсияи Шарифова Дилором Мустафокуловна дар мавзӯи «Такмили низоми танзими давлатии хизматрасонии маишӣ ба аҳоли (дар мисоли вилояти Хатлон)»

Калидвожаҳо: хусусиятҳо, омилҳо, низоми танзими давлатӣ, хизматрасонии маишӣ, шарикии давлатӣ ва бахши хусусӣ, таҳлил, самтҳо ва ғайра.

Мақсади таҳқиқоти диссертатсионӣ аз асосноккунии назариявӣ ва баррасии пешниҳодҳо доир ба такмили низоми танзими давлатии хизматрасонии маишӣ ба аҳоли дар шароити иқтисоди бозорӣ иборат аст.

Асоси методологии рисола аз усулҳои умумии илмӣ, назарсанҷишӣ ва мушаххаси таҳлил ва синтез, аз ҷумла, усулҳои иқтисодӣ-риёзӣ, иқтисодӣ-оморӣ ва таҳлили бисёрмилиаи коррелятсионӣ регрессионӣ иборат аст.

Дар диссертатсия арзёбии мавқеи соҳаи хизматрасонӣ дар низоми иқтисодӣ миқдори миллӣ, баррасии моҳияти иҷтимоӣ иқтисодӣ ва нақши хизматрасонии маишӣ дар шароити рушди муносибатҳои бозорӣ; таҳқиқи муайян кардани хусусиятҳо ва масоили низоми танзими давлатии хизматрасонии маишӣ ба аҳоли; таҳлили вазъ ва рушди иқтисодӣ соҳаи хизматрасонӣ ва хизматрасонии пулакию маишӣ ба аҳолии мамлакат ва вилояти Хатлон; арзёбии таҷрибаи ҷаҳонии хизматрасонии маишӣ ва низоми танзими он, таҳияи концепсияи концепсияи минтақавии низоми танзими давлатии хизматрасонии маишӣ ба аҳоли; дастгирии давлатӣ ва танзими хизматрасонии маишӣ ба аҳоли дида баромада шудааст.

Дар рисола асосноккунӣ ва самтҳои такмили низоми танзими давлатӣ ҳангоми расонидани хизматрасонии маишӣ ба аҳолии вилояти Хатлон ва рушди соҳибкорӣ пешниҳод карда шудааст

Хулоса ва пешниҳодҳо аз он иборатанд, ки натиҷаҳо ҳамчун тавсияҳои амалӣ оид ба такмили низоми танзими давлатии хизматрасонии маишӣ ба аҳоли дар шароити муносири рушди муносибатҳои иқтисоди бозорӣ метавон истифода кард.

АННОТАЦИЯ

к автореферату диссертации Шарифовой Дилором Мустафакуловны на тему «Совершенствование системы государственного регулирования бытового обслуживания населения (на примере Хатлонской области)»

Ключевые слова: характеристика, факторы, система государственного регулирования, бытовые услуги, государственно-частное партнерство, анализ, направления и др.

Целью диссертационного исследования является теоретическое обоснование и разработка рекомендаций по совершенствованию системы государственного регулирования бытового обслуживания населения в условиях рыночной экономики.

Методологическую основу диссертации составляют общенаучные и частные методы анализа и синтеза, в том числе экономико-математические, экономико-статистические методы и многофакторный корреляционно-регрессионный анализ.

В диссертации оценивается место сферы услуг в народном хозяйстве, исследуются социально-экономическая сущность и роль бытовых услуг в условиях развития рыночных отношений; исследование и определение особенностей и вопросов государственного регулирования системы бытового обслуживания населения; анализ состояния и развития экономики и сферы услуг, платных и бытовых услуг населению страны и Хатлонской области; оценка мирового опыта бытового обслуживания и системы его регулирования, разработка концепции региональной концепции системы государственного регулирования бытового обслуживания населения; государственная поддержка и регулирование бытового обслуживания населения.

В диссертации обоснованы и разработаны направления совершенствования системы государственного регулирования по оказанию бытовых услуг населению и развития предпринимательства в Хатлонской области.

Выводы и предложения основаны на том, что полученные результаты могут быть использованы в качестве практических рекомендаций по совершенствованию системы государственного регулирования бытового обслуживания населения в современных условиях развития рыночных отношений.

ANNOTATION

to the abstract of the dissertation of Sharifova Dilorom Mustafakulovna on the topic “Improving the system of state regulation of consumer services for the population (on the example of Khatlon region)”

Key words: characteristics, factors, state regulation system, household services, public-private partnership, analysis, directions, etc.

The purpose of the dissertation research is a theoretical substantiation and development of recommendations for improving the system of state regulation of consumer services for the population in a market economy.

The methodological basis of the thesis is general scientific and private methods of analysis and synthesis, including economic-mathematical, economic-statistical methods and multivariate correlation-regression analysis.

The dissertation assesses the place of the service sector in the national economy, examines the socio-economic essence and role of household services in the context of the development of market relations; research and definition of features and issues of state regulation of the system of consumer services for the population; analysis of the state and development of the economy and the service sector and paid household services to the population of the country and Khatlon region; assessment of the world experience in consumer services and the system of its regulation, development of the concept of the regional concept of the system of state regulation of consumer services for the population; state support and regulation of consumer services for the population.

The dissertation substantiates and develops directions for improving the system of state regulation for the provision of personal services to the population and the development of entrepreneurship in the Khatlon region.

Conclusions and proposals are based on the fact that the results obtained can be used as practical recommendations for improving the system of state regulation of consumer services for the population in the current conditions of the development of market relations.

Ба чопаш 10.11.2023 имзо шуд.
Андозаи 60x84 1/16. Қоғази офсетӣ.
Андозаи нашр 100 нусха. 3,0 ҷузъи чопӣ.

734061, ш.Душанбе, кӯчаи Дехотӣ, ½.
Матбаи “Тоҷир”